

Aile İçi Şiddetin Estetik-Etik İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi

Gülsüm Turhan

 0000-0003-3910-6542

gulsum.turhan@amasya.edu.tr

Dr. Öğretim Üyesi

Amasya Üniversitesi İlahiyat

Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Amasya, Türkiye

Bölümü, Felsefe Tarihi Anabilim Dalı

ROR 00sbox0y13

Öz

Şiddet fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel boyutlarıyla bireyleri ve toplumu derinden etkileyen bir sorundur. Tarihsel kökleri insanlık kadar eski olan bu sorun, kültürel ve toplumsal faktörlerle şekillenmiş ve günümüzde halk sağlığını tehdit eden en önemli problemlerden biri haline gelmiştir. Günümüzde en çok karşılaştığımız şiddet türü kadına yönelik şiddettir. Kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasının nedenlerinden biri kadın ve erkeğin karşıt özne olarak değerlendirilmesi ve kadının mı yoksa erkeğin mi daha üstün olduğu tartışmasıdır. Bu çalışmanın temel problemi kadın ve erkek ilişkilerinde etik ve estetik değerlerin göz ardı edilmesidir. Bu göz ardı edilme, bireyler arası iletişimde çatışmalara ve toplumsal cinsiyet algısında dengesizliklere yol açmakta, psikolojik, sosyal ve toplumsal sorunlara neden olmaktadır. Bu sorunlardan biri hiç şüphesiz şiddet olaylarıdır. Etik değerlerin terk edilmesi, ilişkilerde sevgi, saygı ve adalet gibi temel unsurların zayıflamasına; estetik değerlerin ihmal edilmesi ise kaba ve çirkin davranışların normalleşmesine neden olmaktadır. Bu durum, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet gibi toplumsal sorunların ortaya çıkışında önemli bir rol oynamakta ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini derinleştirmektedir. Estetik ve etik kavramlarını bütüncül bir bakış açısıyla ele alarak, kadın ve erkek ilişkilerinde tamamlayıcılık, uyum, sevgi ve saygı temelinde daha sağlıklı bir yapı oluşturmayı amaçlamaktayız. Literatürde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konuları estetik ve etik değerlerle bütüncül bir yaklaşımla ele alınmamıştır. Mevcut çalışmalarda estetik ve etik ilişkisinin şiddetin önlenmesine nasıl katkıda bulunabileceği yeterince incelenmemiştir. Ayrıca din felsefesi bağlamında etik ve estetik değerlerin kadına yönelik şiddetle ilişkisini ele alan çalışmalar sınırlıdır. Estetik ve etik değerler bütüncül bir şekilde ele alınarak kadına yönelik şiddetin önlenmesinde estetik ve etik kavramların birlikte nasıl işlev göreceği analiz edilecektir. Estetik ve etik kavramları din felsefesindeki ahlaki doğruluk ve güzellik anlayışlarıyla ilişkilendirilmiştir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesine katkı için felsefi çözüm önerileri sunulmuştur. Sevgi ve saygı gibi estetik, etik kavramların şiddetin önlenmesinde nasıl rol oynadığı ele alınmıştır. Çalışmada felsefi analiz ve kavramsal çözümleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle estetik ve etik değerlerin kadın erkek ilişkilerindeki çatışmaları nasıl azaltılabileceği, şiddeti önlemeye nasıl katkı sağlayabileceği ortaya konulmuştur. Sonuç olarak, estetik ve etik değerlerin hayata geçirilmesi, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda önemli bir yol gösterici olabilir. Platon'un iyi ideası, güzel ve doğrunun kaynağı olarak çirkin ve yanlış olan şiddet

eylemlerinden uzak durmayı gerektirir. İbn Hazm'ın estetik-etik ilişkisine dair görüşleri, nezaket ve kibarlık gibi niteliklerle kadınlara yaklaşmanın önemini vurgular. Dengeli oluş kavramı, ölçsüzlükten kaçınarak şiddetin azalmasına yardımcı olabilir. Gazzâlî ve İbnArabî'nin düşüncelerine göre, kalpleri çirkinlikten arındırmak ve iyi ahlaka yönelmek, şiddetin önlenmesine katkı sağlayabilir. Kierkegaard'ın görüşleri doğrultusunda ise, kadın ve erkeği zıt değil, birbirini tamamlayan bir bütün olarak görmek ve aralarındaki ilişkinin sevgi ve saygıya dayanması, şiddet sorununa çözüm sunabilir.

Anahtar Kelimeler

Din Felsefesi, Aile İçi Şiddet, Kadına Şiddet, Estetik, Estetik-Etik İlişkisi

Atıf Bilgisi

Turhan, Gülsüm. “Aile İçi Şiddetin Estetik-Etik İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi”. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/1 (Haziran 2025), 170-197. <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2025.11.1.08>

Geliş Tarihi	06.02.2025
Kabul Tarihi	13.05.2025
Yayın Tarihi	30.06.2025
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Bu araştırma için Etik Kurul İzni gerekmemektedir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Makale Bilgisi	Bu çalışma Samsun Ondokuz Mayıs Üniversitesinde 23-24 Aralık 2023 tarihlerinde düzenlenen Şiddet Döngüsü ve Çözüm Önerileri Sempozyumunda sunulan “Aile İçi Şiddetin Etik-Estetik İlişkisi Açısından Değerlendirilmesi” adlı bildiriden türetilmiştir.
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Evaluation Of Domestic Violence in Terms of Aesthetics-Ethics Relationship

Gülsüm Turhan

 0000-0003-3910-6542

gulsum.turhan@amasya.edu.tr

Asst. Prof

Amasya University Faculty of
Theology, Department of Amasya, Türkiye
Philosophy and Religious Sciences
ROR : 00sbx0y13

Abstract

Violence is a problem that profoundly affects individuals and society with its physical, psychological, economic, and sexual dimensions. This problem, whose historical roots are as old as humanity, has been shaped by cultural and social factors and has become one of the most important problems that threaten public health today. The most common type of violence we encounter today is violence against women. One of the reasons for the emergence of violence against women is the evaluation of women and men as opposing subjects and the debate about whether women or men are superior. The fundamental problem of this study is disregarding ethical and aesthetic values in male-female relationships. This disregard leads to conflicts in interpersonal communication and imbalances in gender perception, causing psychological, social, and societal problems. One of these problems is undoubtedly violent incidents. The abandonment of ethical values causes the weakening of essential elements such as love, respect, and justice in relationships; the neglect of aesthetic values causes the normalization of rude and ugly behaviors. This situation plays an important role in the emergence of social problems such as domestic violence and violence against women and deepens gender inequalities. By addressing the concepts of aesthetics and ethics from a holistic perspective, we aim to create a healthier structure based on complementarity, harmony, love, and respect in relationships between women and men. In the literature, the issues of violence against women and domestic violence have not been addressed with a holistic approach with aesthetic and ethical values. In existing studies, how the relationship between aesthetics and ethics can contribute to preventing violence has not been sufficiently examined. In addition, studies addressing the relationship between ethical and aesthetic values and violence against women in the context of philosophy of religion are limited. Aesthetic and ethical values will be addressed holistically, and how aesthetic and ethical concepts will function together to prevent violence against women will be analyzed. The concepts of aesthetics and ethics have been associated with the understanding of moral truth and beauty in the philosophy of religion. Philosophical solution suggestions have been presented to contribute to the prevention of violence against women. It has been discussed how aesthetic and ethical concepts such as love and respect play a role in preventing violence. The study used the philosophical analysis and conceptual analysis methods. With this method, it has been revealed how aesthetic and ethical values can reduce conflicts in male-

female relationships and how they can contribute to preventing violence. As a result, the implementation of aesthetic and ethical values in daily life can serve as an important guide in preventing violence against women. As the source of beauty and truth, Plato's Idea of the Good necessitates refraining from violent actions, which are inherently ugly and wrong. Ibn Hazm's views on the relationship between aesthetics and ethics emphasize the importance of approaching women with kindness and courtesy. The concept of balance (i'tidal) can contribute to reducing violence by encouraging moderation and avoiding excess. According to the thoughts of al-Ghazālī and Ibn' Arabī, purifying hearts from ugliness and directing oneself toward good morals can help prevent violence in general, including violence against women. In line with Kierkegaard's views, considering men and women not as opposites but as complementary parts of a whole is crucial. Love and respect, which unify these two parts, can contribute to solving the problem of violence.

Keywords

Philosophy of Religion, Domestic Violence, Violence Against Women, Aesthetics, Aesthetic-Ethical Relationship.

Citation

Turhan, Gülsüm. "Evaluation Of Domestic Violence in Terms of Aesthetics-Ethics Relationship". *The Journal of Near East University Faculty of Theology* 11/1 (June 2025), 170-197. <https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2025.11.1.08>

Date of Submission	06.02.2025
Date of Acceptance	13.05.2025
Date of Publication	30.06.2025
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	Ethics Committee Permission is not required for this research. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Article Information	This study is derived from the paper titled "Evaluation of Domestic Violence in Terms of Ethical Aesthetic Relationship," which was presented at the "Cycle of Violence and Solutions Symposium" held at Ondokuz Mayıs University in Samsun on December 23-24, 2023.
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Günümüz toplumlarında kadın erkek arasındaki ilişkilerde estetik ve etik değerlerin göz ardı edilmesi ilişkilerde sorunlara neden olmaktadır. Kadına yönelik şiddeti de bu sorunlardan biri olarak örnek verebiliriz. Kadın erkek ilişkilerinde estetik ve etik değerlerin yok sayılması, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ve şiddeti derinleştirmektedir. Çalışmamızın problem cümlesi şu şekildedir: Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde etik ve estetik değerlerin göz ardı edilmesi, toplumsal cinsiyet algısını ve bireyler arası iletişimi nasıl etkilemektedir? Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde etik ve estetik değerlerin göz ardı edilmesi, bireyler arası iletişimde çatışmalara yol açmakta ve toplumsal cinsiyet algısında dengesizlikler oluşturarak, bireylerin psikolojik ve sosyal iyi oluşlarını olumsuz etkilemektedir. Kadın ve erkek ilişkilerinin etik ve estetik değerlerden uzak, ayrıştırıcı yaklaşımlarla ele alınması; aile içi ve toplumsal dinamiklerde çatışmalara, şiddet eğilimlerine ve yanlış algılara yol açmaktadır. Bu problem, etik-estetik bütünlük, sevgi ve saygı ekseninde yapılan felsefi değerlendirmeleri kapsar ve kadına yönelik şiddet gibi güncel sorunlara çözüm arayışını içerir. Bu problem cümlesi beraberinde “Etik ve estetik değerlerin göz ardı edilmesi, aile içi ilişkilerde ve toplumsal bağlarda hangi çatışmaları tetiklemektedir? Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde etik ve estetik değerlerin göz ardı edilmesi, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin yeniden üretimine nasıl katkıda bulunmaktadır?” gibi yeni problem cümlelerini beraberinde getirmektedir. Bu problemin çözümünün önemi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini azaltmak ve sağlıklı, saygıya dayalı ilişki dinamiklerini oluşturmak açısından oldukça önemlidir. Kadın ve erkek arasındaki ilişkilerde etik ve estetik değerlerin göz ardı edilmesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini pekiştirir ve şiddeti normalleştirir. Bu durum, yalnızca bireysel değil, toplumsal düzeyde de kalıcı olumsuz etkiler yaratır. Problemin çözülmesi, sağlıklı ve adil ilişkilerin temellerini atmayı sağlar. Etik ve estetik değerlerin yeniden şekillendirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin daha eşitlikçi ve saygıya dayalı bir biçimde yeniden inşa edilmesine olanak tanır. Bu çözüm, şiddetin önlenmesi için de kritik öneme sahiptir çünkü etik ve estetik değerler, şiddet dilinin ve davranışlarının ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca, bu tür bir çözüm, bireyler arasındaki iletişimi güçlendirir, toplumsal dayanışmayı artırır ve kadınların haklarının savunulmasını teşvik eder. Kısacası, bu sorunun çözülmesi, toplumsal barışın, eşitliğin ve şiddetsiz bir toplumun inşa edilmesinde önemli bir adım olabilir.

Bu çalışmanın temel amacı, din felsefesi bağlamında estetik ve etik kavramları üzerinden aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddeti değerlendirmek ve bu kavramların ahlaki doğruluk, güzellik ve manevi değerler temelinde şiddeti önlemeye nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymaktır.

Bu çalışmanın yöntemi, felsefi analiz ve kavramsal çözümleme temeline dayanmaktadır. Çalışmada, estetik ve etik kavramlarının arasındaki ilişki teorik bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Estetik ve etik kavramlarının din felsefesi içindeki rollerini açıklığa kavuşturmak ve bu iki alanın aile içi şiddetle ve kadına yönelik şiddetle ilgili olarak bireysel

ve toplumsal etkileri derinlemesine analiz etmek üzerine kurulmuştur. Din felsefesinde estetik ve etik, ahlaki ve manevi değerlerin anlaşılmasında birbirini tamamlayıcı bir rol üstlenirler. Estetik, güzellik ve sanatla ilgilenirken, etik doğru ve yanlışla ilgilenir. Bu iki alan, dini inanç ve uygulamalarda birleşerek ahlaki doğruluk ve güzelliğin uyumunu yansıtır. Estetik, Tanrı'nın yaratışındaki düzenin bir ifadesi olarak görülürken, etik bireyin ahlaki rehberidir. Çalışmamız genel olarak aile içi şiddet özel olarak kadına yönelik şiddet konusu üzerinden işlenecektir; çünkü aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddet meselesi iç içe geçmiş bir meseledir.

Literatürde şiddet konusuyla¹ ve estetik-etik ilişkisiyle² ilgili çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmanın ele aldığı literatürdeki boşluk, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularının çözümüne yönelik etik ve estetik değerlerin bütüncül bir yaklaşımla ele alınmamasıdır. Estetik ve etik değerlerin birbiriyle ilişkisi ve bu ilişkinin şiddetin önlenmesine nasıl katkıda bulunabileceği yeterince derinlemesine incelenmemiştir. Özellikle din felsefesi bağlamında estetik ve etik kavramlarının şiddet sorunlarının çözümünde kullanılmasına dair araştırmalar sınırlıdır. Bu çalışmanın literatürdeki boşluğu doldurma potansiyeli, estetik ve etik değerlerin aile içi ve toplumsal ilişkilerdeki dönüştürücü gücünü felsefi bir perspektiften analiz ederek, kadına yönelik şiddete karşı yeni çözüm önerileri sunmasıdır.

Çalışmamız iki alt başlıktan oluşmaktadır. Birinci başlığımız olan Şiddet: Tanımı, Türleri, Toplumsal Etkileri ve Felsefi Temelleri'dir. Bu bölümde şiddet, şiddetin tarihi, şiddetin biçimleri, şiddet türleri ele alınıp aile içi şiddete ve kadına şiddet konularına değinilecektir. Felsefe tarihinde şiddetle ilgili görüşleri olan filozofların görüşlerine yer verilecektir. İkinci başlığımız *Şiddetin Ötesinde: Kadın Erkek İlişkilerinde Tamamlayıcılık ve Uyum*'dur. Bu başlık altında kimi felsefi çıkarımlar eşliğinde estetik-etik ilişkisinden hareketle, aile içi şiddet olaylarına bir çözüm önerisi ortaya koyma, filozofların estetik-etik ilişkisi hakkındaki görüşlerinden faydalanarak farklı felsefi kavram ve perspektiften bakma, bakış açılarını örneklerle zenginleştirme gibi temel dayanaklarla ele almayı hedeflemekteyiz. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet konularının çözümüne yönelik etik ve estetik değerleri bütüncül bir bakış açısıyla ele alırken iyi ve güzelliğin birliği noktasında açıklayıcı örnekler olarak Platon (ö. MÖ 427/428), İbn Hazm (ö. 456/1064), Gazzâlî (ö. 505/1111), Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (ö.638/1240) estetik-etik hakkındaki görüşlerinden faydalanacağız. Yine estetik ve etik kavramlar olan sevgi ve saygı konularında açıklayıcı örnekleri olan estetik-etik ilişkisinde ilişkiliselci yaklaşıma sahip olan Soren Kierkegaard'ın

¹ Hannah Arendt, *On Violence* (New York : Harcourt, Brace, Jovanovich, 1970); *Cogito Şiddet* (İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 1996).

² Metin Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi* (Ankara: Elis Yayınları, 2014); Aydın Işık, *Din ve Estetik Felsefi Bir İnceleme* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013); Ayşe Taşkent, "Estetik ve Etik Değerler Bütünlüğü", *Sanat ve Estetik-İslam (VI. Dinî Yayınlar Kongresi)*, ed. Ahmet Zeki Yavaş (İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014). 111-118

(ö. 1855) görüşlerini ele alacağız. Bu filozofların estetik-etik görüşlerini yorumlayıp günümüzde kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddeti önlemede bu görüşlerin bize ne gibi katkıları olabileceğini değerlendireceğiz.

1. Şiddet: Tanımı, Türleri, Toplumsal Etkileri ve Felsefi Temelleri

Çağımızın önemli sorunlarından biri olan şiddet Dünya Sağlık Örgütü tarafından şu şekilde tanımlanmaktadır: Kişinin kendisine, başkasına veya bir gruba yaptığı yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği veya yoksunlukla sonuçlanan ya da sonuçlanabilecek, güç uygulama, bu gücün kasıtlı olarak, tehdit şeklinde veya fiilen kullanılmasıdır.³ Şiddet, genellikle bir kişiye zarar vermek, yaralamak veya zarar verme niyetiyle fiziksel gücün kasıtlı olarak kullanılması anlamına gelir. Buna örnek olarak fiziksel saldırılar, aile içi şiddet, sokak kavgaları ya da terör eylemleri verilebilir. "Kötü muamele" ise daha kapsamlı bir kavramdır ve bir bireye yönelik istismar, zarar verme ya da kontrol altına alma eylemlerini kapsar. Bu kapsamda rızaya dayalı olmayan tıbbi müdahaleler, sözlü taciz, saygısızlık, ayrımcılık, damgalama ve ihmal gibi durumlar örnek olarak sayılabilir.⁴ Şiddet, bazı yaklaşımlarda bir nesneye veya kişiye yönelmiş, istem dışı, yıkıcı ve zarar verici bir eylem olarak tanımlanırken, bazen de bir tür eylemsizlik ya da herhangi bir müdahalede bulunmaktan kaçınmayı içeren bir durum olarak ele alınmaktadır.⁵ Şiddet sadece maruz kalan kişiye değil mağdurların aileleri, sağlık çalışanları ve toplum üzerinde de psikolojik ve sosyal olumsuz etkiler yaratmaktadır.⁶ Şiddet gören bireyin sosyal yapıda hak ve özgürlükleri kısıtlanmaktadır.⁷ Şiddet, dayaktan hakarete, tehditkâr bakışlardan savaşa kadar geniş bir yelpazede kendini gösterebilir.⁸ Şiddetin tarihine bakacak olursak şiddetin geçmişinin ne kadar eskiye dayandığını belirlemenin oldukça zor olduğu görülmektedir.⁹ Şiddete uğrayan bireyler ya da gruplar uğradıkları şiddetin etkisini uzun zaman atlatamamaktadırlar. Dünya sağlık örgütünün şiddet tanımı, şiddetin yalnızca fiziksel saldırılarla sınırlı olmadığını; sözlü taciz, ayrımcılık, damgalama ve ihmal gibi farklı boyutlarını da kapsadığını göstermektedir. Şiddet, bireylerde uzun vadeli psikolojik, sosyal

³ Sherry Hamby, "On Defining Violence, and Why It Matters", *Psychology of Violence* 7/2 (2017), 167.

⁴ Frank A. Chervenak vd., "Labor and Delivery at Term - Part Two: Induction of Labor, Second and Third Stages, Intra-Partum Ultrasound, Post-Partum Hemorrhage, Clinical Chorioamnionitis, Obstetric Violence is a Misnomer", *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 230/3, Supplement (01 Mart 2024), 1138.

⁵ Elif Karagün, "Toplumsal Şiddet, Aile ve Kadın", *Şura Akademi (Kadın ve Aile)* 7 (30 Eylül 2024), 24.

⁶ Seena Fazel vd., "Effectiveness of Violence Prevention Interventions: Umbrella Review of Research in the General Population", *Trauma, Violence, & Abuse* 2/25 (2024), 1709.

⁷ Nida Bayındır, "Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler", *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (29 Haziran 2010), 2.

⁸ Adem Güneş, *Şiddet Din Eğitimi ve Değerler* (İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2018), 19.

⁹ Rafael Moses - Ayşe Kul, "Şiddet Nerede Başlıyor, Saldırganlığın Kaynağı Nedir?", *Cogito Şiddet* 6/7 (1996), 24.

ve ekonomik etkiler bırakırken, bu sorunla mücadelede bireysel çabalar yetersiz kalmaktadır. Etkili bir çözüm için kapsamlı sosyal politikalar ve koruyucu tedbirler gerekmektedir. Şiddetin tanımlamasından hareket ederek şiddetle mücadelede bireylerin bilinçlendirilmesi, eğitim programları ve hukuki düzenlemeler büyük önem taşımaktadır.

Dünya sağlık örgütü şiddeti fiziksel, cinsel, psikolojik, yoksunluk olmak üzere şiddet biçimlerini dörde ayırmıştır.¹⁰ Şiddet biçimlerinden yoksun olma psikolojik şiddet içinde değerlendirilebilmektedir.¹¹ Eşlerin birbirlerine tehditlerde bulunması, kıskançlık nedeniyle kavga çıkarması, sosyal ilişkileri kısıtlaması, yalan söylemesi, hakaret etmesi ve baskı yapması gibi davranışlar psikolojik şiddet kapsamına girer.¹² Kadının maddi açıdan bağımlı hale getirilmesi, ekonomik şiddet olarak adlandırılır ve bu durum çoğu zaman fiziksel şiddeti de beraberinde getirmektedir.¹³ Cinsel şiddet, sindirmek, korkutmak ve tehdit etmek amacıyla cinselliğin kötüye kullanılmasıdır.¹⁴ Şiddetin farklı boyutlarını ele alan bu tanımlamalar, bireylerin yaşamını derinden etkileyen sorunların yalnızca fiziksel zararlarla sınırlı olmadığını göstermektedir. Şiddet, fiziksel izler bırakmasa bile bireylerin ruhsal, sosyal ve ekonomik yaşamlarını ciddi şekilde zedeleyebilir. Bu nedenle, toplumsal farkındalığın artırılması ve şiddetin her türüne karşı önleyici politikaların geliştirilmesi elzemdir.

Çalışmamızla ilgili olarak aile içi şiddet konusuna değinmek faydalı olacaktır. Aile, toplumun temel yapı taşı olarak görülse de, tarih boyunca ev içinde şiddet, istismar ve saldırganlık sıkça rastlanan sorunlar olmuştur.¹⁵ Aile içi şiddet, aile üyelerinden birinin diğerine yönelik zorlayıcı, aşağılayıcı veya cezalandırıcı şiddet davranışıdır. Bu şiddet, yetişkinler arasında, yetişkin ve çocuk arasında veya çocuklar arasında görülebilir. En yaygın şekilleri ise erkeğin kadına ve ebeveynin çocuğa uyguladığı şiddettir.¹⁶ Aile içi şiddet, bir kişinin güç ve kontrolünü kötüye kullanarak diğerlerine zarar verdiği hem fiziksel hem

¹⁰ World Healty Organization WHO, “Violence Prevention Alliance Approach” (Erişim 25 Aralık 2024).

¹¹ Özlem Çakır vd., “Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu”, *Toplum ve Demokrasi Dergisi* 2/4 (25 Temmuz 2016), 53.

¹² A. Burak Kahraman, “Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Sosyolojik Analizi”, *Sosyal Bilimler Dergisi* 51 (Nisan 2021), 5.

¹³ Resul Telli, “Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Şiddet Göstergelerinde, Eğitim ve İktisadi Performans Etkinliği: AB Ülkeleri ve Türkiye Değerlendirmesi”, *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi* 10/1 (28 Şubat 2024), 92.

¹⁴ Yılmaz Sarıboğa, “Kadına Yönelik Şiddette Yaşanılan Toplumsal Sorunlar, Mücadele Stratejileri ve Hemşirenin Rolü”, *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi* 10/3 (30 Kasım 2024), 244.

¹⁵ Cintya Lanchimba vd., “Exploring Factors Influencing Domestic Violence: A Comprehensive Study on Intrafamily Dynamics”, *Frontiers in Psychiatry* 14 (07 Eylül 2023), 2.

¹⁶ Melike Pehlivan, “Aile İçi Şiddet (Söğütlü İlçesi Örneği)”, *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/58 (29 Ağustos 2024), 556.

de zihinsel sağlık üzerinde ciddi etkiler bırakan bir insan hakları ihhalidir.¹⁷ Aile içi şiddet, sadece bireysel değil, toplumsal bir sorun olarak ele alınmalı ve bu alanda farkındalık artırıcı çalışmalar önceliklendirilmelidir. Aile içindeki şiddetin, bireylerin fiziksel ve ruhsal sağlıkları üzerinde bıraktığı derin etkiler, bu sorunun yalnızca özel bir mesele olarak görülmemesi gerektiğini göstermektedir.

Aile, diğer toplumsal kurumlardan farklı özelliklere sahip bir sosyal etkileşim alanıdır.¹⁸ Çocuklar, aile içi şiddet gibi zorlayıcı olaylara maruz kaldıklarında eğitim, sosyal beceriler, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu, agresif davranışlar ve düşük IQ gibi sorunlar yaşayabilirler.¹⁹ Kadınlara yönelik aile içi şiddet, eşe karşı fiziksel şiddet ve yakın partner şiddeti gibi farklı türleri kapsamaktadır.²⁰ Aile içi şiddet, dünya genelinde yaygın bir sorundur ve yapılan araştırmalar kadınların neredeyse üçte birinin, hayatları boyunca bir partnerden fiziksel ya da cinsel şiddet gördüğünü bildirmektedir.²¹ Partner şiddeti genellikle erkeklerin kadınlar üzerinde güç ve kontrol kurmasıyla ilişkilendirilse de, erkeklerin de mağdur olabileceği durumlar vardır. Bu sorun, cinsiyet fark etmeksizin toplumsal bir mücadele gerektirmektedir.²² Partner şiddetinin azaltılması, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar için öncelikli bir hedef haline gelmiştir. Ancak, şiddet vakalarının büyük bir kısmının bildirilmemesi, bu alandaki politika çalışmalarını zorlaştırmaktadır.²³ Aile içi şiddet yaşlıyı, çocuğu, hatta bazen erkeği mağdur etse de daha çok kadına şiddet konusu üzerinden işlenmektedir. Bu noktada kadına yönelik şiddet meselesini ele alacak olursak kadına yönelik şiddet, fiziksel ve maddi saldırıların yanı sıra, kadınların psikolojik, duygusal ve manevi bütünlüklerine zarar veren her türlü davranış ve söylemi içerir.²⁴ Fiziksel ve maddi boyutların ötesine geçen bu şiddet türü, kadınların psikolojik ve duygusal sağlığını derinden etkileyerek onların yaşam kalitesini düşürmektedir. Özellikle aile içi şiddet ve yakın partner şiddeti gibi yaygın formlar, kadınların güvenlik ve huzurunu tehdit eden ciddi sorunlar arasında yer almaktadır. Verilen istatistikler, kadınların karşılaştığı

¹⁷ Ana Cunha vd., “Understanding the Dynamics of Domestic Violence During the First Year of the Pandemic: An Integrative Review”, *Trauma, Violence, & Abuse* 26/1 (01 Ocak 2025), 118.

¹⁸ Çiğdem Sema Sırma, “Yaralarıyla Yaşayan Bireyler: Gençlerin Aile İçi Şiddet ve Şiddet Döngüsüne Bakışı”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (28 Nisan 2023), 13.

¹⁹ Alireza Doroudchi vd., “Psychological Complications of the Children Exposed to Domestic Violence: A Systematic Review”, *Egyptian Journal of Forensic Sciences* 13/1 (26 Mayıs 2023), 1.

²⁰ Tuğçe Uğurlu - Ali Fuat Ersoy, “Ev Kadınlarının Aile İçi Şiddet Deneyimlerinin Güçlendirme Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Third Sector Social Economic Review* 59/3 (2024), 1572.

²¹ Manudeep Bhuller vd., “Domestic Violence Reports and the Mental Health and Well-Being of Victims and Their Children”, *Journal of Human Resources* 59/5 (Nisan 2024), 153.

²² Lanchimba vd., “Exploring Factors Influencing Domestic Violence”, 2.

²³ Sanna Bergvall, “Women’s Economic Empowerment and Intimate Partner Violence”, *Journal of Public Economics* 239 (01 Kasım 2024), 2.

²⁴ Arif Korkmaz, “Kadına Yönelik Şiddet ve Din’ Üzerine Bir Tipoloji Denemesi: Sosyolojik Bir Analiz”, *Toplum Bilimleri Dergisi* 18 (29 Ağustos 2024), 42.

şiddetin ne denli yaygın olduğunu gözler önüne sermektedir. Her üç kadından birinin partner şiddetine maruz kalması, toplumların bu konuda daha fazla farkındalık oluşturması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, vakaların büyük bir kısmının yetkililere bildirilmemesi, sorunun çözümüne yönelik politikaların etkinliğini sınırlamaktadır.

şiddetin sosyolojik ve psikolojik boyutlarına değindikten sonra konumuzla alakalı olarak şiddetin felsefi kaynaklarını ele alacak olursak, Antik ağ filozofu Platon şiddetle ilgili görüşlerini doğrudan ifade etmese de dolaylı olarak ele almıştır. Platon’un Gorgias diyaloğunda Kallikles ve Sokrates karakterleri arasında gl ve güçsüzlerin egemenliği üzerine tartışmaları yer alır. Kallikles karakteri doğaya uygun olanın gllerin egemen olması olduğunu, yasaların ise güçsüzler tarafından glleri dizginlemek için oluşturulduğunu savunmuştur. Ona göre tabiatta gl olan kazanır, tıpkı hayvanlar aleminde olduğu gibi insanlar aleminde de en gl olanın yönetmesi doğaldır. Kallikles gl olanın zayıf olanın malını almasının doğal olduğunu savunur. Büyük fatihlerin doğanın yasalarına uyduğu için başarılı olduğunu söyler.²⁵ Kallikles’in bu düşüncesine karşılık diyalğun sonunda Sokrates erdem yolunun kimseye bir zararı olmadığını söyler. Ona göre doğruluğu ve bütün erdemleri uygulamaktan başka bir yoktur. Bu noktada akıl bize kılavuz olur. Sokrates aklın yolunu tutmayı, başkalarına da bu yolu tutmayı tavsiye etmelerini söyler.²⁶ Platon’un buradaki temel mesajı gücün değil, adalet ve erdemin toplumları şekillendirmesi gerektiğidir. şiddetin ve zorbalığın meşrulaştırılmasına karşı Platon’un ne sürdüğü çözüm akıl rehberliğinde etik bir yaşam sürmektir.

Yine Platondaki gibi Antik ağ filozoflarından Aristoteles (. M 322) de şiddet doğrudan bir tema olarak işlemese de adaletin ihlali bağlamında haksızlık, zorbalık ve tiranlık gibi olgularla ele almıştır. Aristoteles’e göre bir yönetici adaleti koruduğunda, hakkı ve eşitliği de gözetmiş olur. Eğer aynı zamanda adil bir insansa, onurlandırılmalıdır. Bu tür yöneticiler, iyiliği kendileri için değil, başkaları için ister ve diğerlerinin daha fazla pay alması için çaba gösterir. Adalet, en çok toplumun yararınadır. Ancak adaletten sapılırsa, yönetici tiranlığa yönelir.²⁷ Tiranlıkta tek amaç yöneticinin çıkarıdır. Aristoteles tiranlığı devletin tek bir kişinin keyfiyetiyle yönetilmesi olarak tanımlar.²⁸ Bir devlette vatandaşlar yetki sahibidir. Yönetici grup bir kişi, azınlık veya çoğunluk olabilir. Eğer yönetim ortak yararı gzeti yorsa anayasa doğrudur; yalnızca belirli bir grubun çıkarını düşünüyorsa sapmış sayılır. Krallık tiranlığa, aristokrasi oligarşiye, anayasal yönetim ise demokrasiye sapabilir.²⁹ şiddet bağlamında ele alındığında, Aristoteles’in görüşleri tiranlık düzeninin doğrudan ya da dolaylı bir şekilde baskı ve zorbalığa yol açtığını ima etmektedir. Dolayısıyla

²⁵ Platon, “Gorgias”, ev. Melih Cevdet Anday, *Diyaloglar* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2010), 88-92 (482a-487a).

²⁶ Platon, “Gorgias”, 135 (527b-528b).

²⁷ Aristoteles, *Nikomakhos’a Etik*, ev. Furkan Akderin (İstanbul: Say Yayınları, 2022), 117 (1134b).

²⁸ Aristoteles, *Politika* (İstanbul: Say Yayınları, 2022), 100 (1279b).

²⁹ Aristoteles, *Politika*, 99 (1279a).

Aristoteles, iyi bir yönetimin şiddet yerine adalet, ortak yarar ve eşitlik üzerine inşa edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Şiddetin felsefi temellerini Orta Çağ'da arayacak olursak, Orta Çağ filozoflarından Augustinus (ö. 430) *Tanrı Devleti* adlı kitabında adalet üzerinden şiddet konusuna değinmiştir. Adalet ortadan kalktığında, krallıkların büyük soygunlardan başka farkının olmadığını Makedonya Kralı Büyük İskender ve korsan arasında geçen hikâyeye dayanarak anlatmıştır. Korsan soygunculuk ve adaletsizliği denizlerde küçük teknesiyle yapmaktadır. Korsana göre Büyük İskender de aynı soygunculuğu ve adaletsizliği karada yapmaktadır.³⁰ Augustinus başlangıçta kralların halkın sevgisini kazanmasından ziyade ölçülü ve erdemli olmalarıyla yönetici olduklarını, ama Asur Kralı Ninus'un bu geleneği bozarak komşularına savaş açan ilk hükümdar olduğunu anlatır. Komşulara saldırarak iktidar hırsıyla halkları ezmek büyük soygunlardan başka bir şey değildir.³¹ Augustinus, şiddeti meşru kılan unsurları sorgularken, adaletin olmadığı bir yönetimin sadece büyük ölçekli bir yağmadan ibaret olduğunu savunur. Bu bağlamda Tanrı Devleti, yönetim ve adalet ilişkisini irdeleyen önemli bir eser olarak, siyasi otoritenin etik temellere dayanması gerektiğini vurgular.

Bir diğer Orta Çağ filozofu olan Thomas Aquinas, (ö. 1274) kitabı *Summa Theologica*'da savaşın hangi şartlarda günah olup olmadığı hakkında tartışır. Ona göre savaşın meşru olduğu üç neden vardır. Birinci olarak meşru otorite tarafından devleti korumak için savaşılabılır. İkinci olarak devlet bir haksızlık karşısında saldırıya uğradıysa kendisini korumak için savaşılabılır. Üçüncü olarak da kötülerini cezalandırıp barış sağlamak için savaş yapılabilir. Bir savaşın haklı olabilmesi için haklı sebeple birlikte doğru niyet de olmalıdır. Kötü niyetle yapılan savaşlar savaşın doğruluğa gölge düşürür.³² Aquinas'a göre din adamları doğrudan savaşa katılmamalı, manevi destek sunmalılardır. Adil bir savaş için pusu kurmak amaca hizmet ediyorsa doğrudur. Kutsal günlerde eğer halkın güvenliği tehlikedeyse savaşılabılır. Savaş ancak adil bir şekilde yapılmalıdır.³³ Thomas Aquinas'a göre her türlü şiddet kötü değildir; bazı durumlarda adil bir savaş, zulme ve haksızlığa karşı bir savunma mekanizması olarak görülebilir. Aquinas, şiddeti tamamen reddetmek yerine, onun ancak adalet ve ahlak ilkeleri çerçevesinde kullanıldığında haklı olabileceğini savunur.

Aydınlanma dönemine geldiğimizde Thomas Hobbes'un (ö.1679) görüşlerinin şiddeti değerlendirmede önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Thomas Hobbes'a göre insanlar doğuştan büyük ölçüde eşittir ve benzer arzulara sahiptir. Ancak bu arzuların tatmini için gereken kaynaklar sınırlıdır, bu da rekabeti ve güvensizliği doğurur. Hobbes, insan

³⁰ Aurelius Augustine, *The City of God*, çev. Marcus Dods (Edinburg: Morrison & Gibb, 1913), 1/139-140 (IV.4 1-2).

³¹ Augustine, *The City of God*, 1/141-142 (IV/14 1-3).

³² Saint Thomas Aquinas, *The Summa Theologia*, ed. Robert Maynard Hutchins, çev. Danial J. Sullivan (Chicago: The University Of Chicago, 1978), 2/577-579 (II-II q. 39 a. 4).

³³ Aquinas, *The Summa Theologia*, 2/579-581 (II-II q. 40 a. 4).

doğasında rekabet, güvensizlik ve onur olmak üzere üç temel kavga sebebi olduğunu belirtir. Bu unsurlar insanları kazanç, güvenlik ve statü için savaşa iter. Eğer ortak bir otorite yoksa herkes birbirine düşman olur ve sürekli bir tehdit altında yaşar. Bu durum sanatın, bilimin ve toplumun gelişmesini engeller. Hobbes, böyle bir ortamda insan yaşamının "yalnız, fakir, pis, vahşi ve kısa" olacağını söyler. Şiddet ve kaos ortamında adalet ve mülkiyet yoktur; yalnızca güç ve aldatma geçerlidir. Ancak ölüm korkusu, rahat bir yaşam arzusu ve çalışma umudu insanları barışa yönlendirir. Akıl, doğa yasalarına dayalı barış anlaşmalarını önerir ve ortak bir otoritenin kurulmasıyla insanlar güvensizlik ve şiddetten uzak bir toplumsal düzen inşa edebilir.³⁴ Hobbes'a göre toplumsal sözleşme, bireylerin güvenliğini sağlamak amacıyla yapılır. Devlet, bireylerin güvenliğini sağlamakla yükümlü olup, karşılığında onların bazı özgürlüklerinden feragat etmesini gerektirir. Bu denge, devletin meşruiyetinin temelini oluşturur.³⁵ Hobbes'a göre insan, akıl dışı davranabilir ve tutkularıyla hareket edebilir. Bireyler, sahip olduklarından daha güçlü görünme eğiliminde olup bu nedenle şiddete yönelebilirler. Şiddet ise yasaya aykırı olup cezalandırılmalıdır. Hobbes, suçları kamusal ve şahsi olarak sınıflandırarak cezalandırma sistemini açıklamıştır. Sonuç olarak, birey özgürlüğünü yasalar çerçevesinde kullanmalı, ancak sınırları aşma eğilimine sahip olduğunu da unutmamalıdır.³⁶ Hobbes'un şiddet ve toplumsal düzen hakkındaki düşünceleri, insan doğasına ve devletin meşruiyetine dair önemli bir çerçeve sunar. Hobbes'a göre rekabet, güvenlik kaygısı, onur arayışı insanları çatışmaya sürükler bu da onun insan doğasına dair olumsuz yaklaştığını göstermektedir. Ortak bir otoritenin olmadığı durumlarda bireyler birbirine düşmandırlar ve kendilerini sürekli tehlike altında hissederler. Hobbes'un bu yaklaşımıyla görüyoruz ki, şiddet sadece bireysel ya da rastlantısal bir olgu değildir, tam tersine insan doğasının ve toplumun yapısal bir sonucudur. Hobbes'a göre devletin varlığı bir zorunluluktur. Şiddeti önlemenin ve toplumsal düzeni sağlamanın yolu merkezi otoriteye bağlıdır. Hobbes'un şiddet ve adalet ilişkisine dair görüşleri şiddetin fiziksel bir eylem olmaktan ziyade psikolojik ve sosyal bir dinamığa dayandığını göstermektedir.

Bir diğer Aydınlanma Dönemi filozofu Jean Jacques Rousseau'ya (ö. 1778) göre, doğa durumundaki insanlar zarar vermekten çok kendilerini korumaya odaklanmış, kötü niyetli olmaktan ziyade vahşidir. Birbirleriyle bağlantı kurmadıkları için kibir, saygı, itibar veya küçümseme gibi duyguları tanımazlar. Mülkiyet ve adalet kavramlarına sahip olmadıkları gibi, şiddeti de kolay telafi edilebilir bir zarar olarak görürler, cezalandırılması gereken bir haksızlık olarak görmezler. İntikam almak, düşünmeden verilen mekanik bir tepki gibidir.³⁷

³⁴ Thomas Hobbes, *Hobbes's Leviathan : Reprinted from the Edition of 1651* (Oxford : Clarendon Press, 1909), 94-99.

³⁵ İbrahim Can Karaduman, "Thomas Hobbes ve Leviathan'ı Üzerine Bir İnceleme: Yönetim Bilimi'ni İçeriye Almak", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 3/1 (17 Mayıs 2020), 126.

³⁶ Özgür Nihat Dönmez - Osman Elmalı, "Thomas Hobbes'da Bireysel Hak Ve Özgürlükler", *Current Perspectives in Social Sciences* 28/1 (25 Mart 2024), 14.

³⁷ Jean-Jacques Rousseau, *A Discourse Upon the Origin and Foundation of the Inequality Among Mankind*

Rousseau'ya göre doğal durumda ayrıcalıklar anlamsızdır, çünkü toplumsal ilişkiler yoktur. Otorite ve itaat kavramları olmadığı için kimse başkasını baskı altına alamaz. Mağdur, göç ederek şiddetten kaçabilir ve baskıcı, sürekli denetim yapmak zorunda kaldığı için şiddet sürdürülemez hale gelir. Bu nedenle doğal durumda kalıcı baskı veya şiddet mümkün değildir.³⁸ Rousseau'ya göre, insanlar çıkar çatışmalarında ya şiddetle ya da kurnazlıkla hareket eder. Kendini güçlü hisseden doğrudan güç kullanırken, zayıf olan aldatma ve zekâyâ başvurur. Bu, bireylerin hayatta kalma güdüsüyle stratejilerini güçlerine göre şekillendirdiğini gösterir.³⁹ Rousseau'nun insanın doğa durumuna dair yaptığı değerlendirme aslında insanın temel güdülerini korumaya ve sonucunda hayatta kalmaya yöneliktir. Bu bakımdan şiddet olgusuna da farklı bir yaklaşım sunar. Ona göre bir insan doğa durumundayken ona kötü niyetli diyemeyiz. O kişi doğa durumunda vahşidir, tek amacı kendini korumaktır. Bu açıdan yaklaşıldığında Rousseau'nun şiddete bakışı bir ihlal değil, kolay telafisi olan bir zarardır. Bu durum Rousseau'nun şiddetin doğasını toplumsal ilişkilerin varlığına bağladığını göstermektedir. Ortada toplum yoksa otorite, itaat gibi kavramların bir anlamı yoktur, baskı ve kalıcı şiddet sürdürülemez.

Rousseau'ya göre, zenginleşme başkalarının zararına gerçekleşir ve fakirler geçimlerini zenginlerden sağlamak zorunda kalır. Zenginler güç kazandıkça hükmetme arzusu geliştirir ve daha fazla köle edinmeye çalışır. Şiddet ve yağma, zenginlerin diğerlerini boyunduruk altına almasına yol açar. Sonuç olarak, şiddet ve sömürü toplumsal yapının bir parçası haline gelir ve zenginlerin güç hırsıyla derinleşir.⁴⁰ Rousseau, insanı öncelikle duyarlı bir varlık olarak görerek şiddeti kaynağında durdurmayı amaçlar. Ona göre, insan hemcinslerine zarar vermez çünkü akıllı değil, duyarlı bir varlıktır. Bu bakış açısı, yalnızca insanlar için değil, duyarlılığa sahip tüm canlılar için özel bir hukuk sistemine ihtiyaç doğurur. Ayrıca Rousseau, eşitsizliği ikiye ayırır: doğadan gelen fiziksel ve zihinsel farklılıklara dayalı doğal eşitsizlik ile insan eliyle oluşturulan toplumsal ve politik eşitsizlik.⁴¹ Rousseau, devletler arası ilişkilerin doğa durumunda olduğunu kabul eder ancak şiddetin kaynağını toplumda görür. Hobbes'un aksine, insan doğasını barışçıl kabul eder ve şiddetin, eşitsizlikleri artıran ve bireyleri bağımlı hale getiren toplumdan kaynaklandığını savunur. Bu bağımlılık, bireyleri ve devletleri çatışmaya sürükler.⁴² Rousseau'nun şiddet ve eşitsizlik üzerine yapmış olduğu değerlendirmede toplumsal yapının nasıl baskı ve sömürü düzenine dönüştüğünü açıklamaya yöneliktir. Zenginleşme başkalarının zararına gerçekleşen bir şeydir. Rousseau şiddeti bireysel bir eğilim olarak görmenin ötesinde

(London: R. and J. Dodsley, 1761), 78.

³⁸ Rousseau, *A Discourse Upon the Origin and Foundation of the Inequality Among Mankind*, 89-92.

³⁹ Rousseau, *A Discourse Upon the Origin and Foundation of the Inequality Among Mankind*, 104.

⁴⁰ Rousseau, *A Discourse Upon the Origin and Foundation of the Inequality Among Mankind*, 131.

⁴¹ Metin Bal, "Rousseau ve Şiddetin Kaynağı Olarak Eşitsizlik", *Doğu- Batı Düşünce Dergisi* 43 (2007), 93.

⁴² Faruk Yalvaç, "Rousseau'nun Savaş ve Barış Kuramı: Adalet Olarak Barış", *Uluslararası İlişkiler / International Relations* 4/14 (2007), 138.

toplumsal ilişkilerin sonucu olarak ele alır. Ona göre zenginler güç kazanma ve hükmetme arzusu taşıırken, sömürü mekanizması derinleşir, şiddet sistematik hale gelir. O şiddeti fiziksel çatışmalara indirgemeyerek toplumsal yapıların ve ekonomik ilişkilerin doğasında yer alan bir olgu olarak ele alması bakımından önemlidir. Onun bu yönü eşitsizliğin ve bağımlılığın ortadan kaldırılmasının, bireyler ve toplumlar arasındaki çatışmayı da sona erdirebileceği fikrine dayanır.

Rousseau'nun şiddetle ilgili görüşlerini değerlendirdikten sonra Modern Felsefe'de düşüncelerini siyaset bağlamında şiddete örnek olarak göstereceğimiz bir filozofumuz da Karl Marx'tır (ö. 1883). Marx'a göre kapitalizm, kendiliğinden değil, zor ve şiddet mekanizmalarıyla şekillenen tarihsel bir sürecin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Amerika'daki yerli katliamları, köle ticareti ve sömürgecilik, küresel bir şiddet döngüsü yaratmış, Avrupa'da ticaret savaşları ve devlet politikalarıyla desteklenerek 17. yüzyılda İngiltere'de sistematik hale gelmiştir. Devlet, feodalizmden kapitalizme geçişi zor kullanarak hızlandırmış, şiddet böylece bir ekonomik güç haline gelmiştir. Marx'a göre, zor, eski toplumun sancılar içinde yenisine doğmasını sağlayan bir ebedir.⁴³ Marx'a göre kapitalizm zor ve şiddetle şekillenen bir süreçtir. Amerika'daki altın madenlerinin keşfi kapitalist üretim tarzını besleyen insanlık dışı şiddet pratiklerini doğurmuştur. Afrika'daki köle ticareti bir şiddet mekanizması olarak örnek gösterilebilir. Zor ve şiddet kapitalizmin doğasına vardır ve sömürü düzenini sürdürmek için gerekli bir mekanizmadır.

Marx sadece kapitalizmin doğuşunda değil, yıkılışında da zor kullanmanın ve şiddetin belirleyici etki olduğunu belirtmiştir. Marx'a göre kapitalizmin yok olması için işçi sınıfının örgütlü ve zor kullanarak mücadele etmesi zorunludur. Komünistler, işçilerin bilinçli mücadelesini destekler, devrimci hareketleri teşvik eder ve mülkiyet sorununu temel mesele olarak öne çıkarır. Mevcut düzenin ancak zor yoluyla yıkılabileceğini açıkça ilan ederler. Proleterlerin kaybedecek zincirlerinden başka bir şeyleri, kazanacakları bir dünya vardır.⁴⁴ Marx'ta hem şiddeti mutlaklaştıran hem de şiddetsizliği aşmaya yönelik unsurlar bulunur. Bu çelişki, onun siyaset ve ekonomi arasındaki radikal bağlantısından kaynaklanır. Marx, siyaseti ekonomik çelişkilerle belirleyerek maddileştirmeyi ve tamamen siyasallaştırmayı amaçlar. Bu zorluk, teorisinin kenarında değil, tarihsellik anlayışının merkezindedir.⁴⁵ Marx devrimi sadece ekonomik olarak değil, politik bir zorunluluk olarak da görmüştür. Şiddet de bu sürecin kaçınılmaz bir parçasıdır. Marx ayrıca şiddet ve şiddetsizlik arasındaki çelişik görüşlere sahiptir. Bu çelişkiler de devrimci hareketin pratikte karşılaştığı zorluğu göstermekle beraber, teorisinin uygulamadaki zayıflıklarını da gösterir.

⁴³ Karl Marx, *Kapital*, çev. Mehmet Selik - Nail Satlıgan (İstanbul: Yordam Kitap, 2011), 1/718-719.

⁴⁴ Karl Marx - Friedrich Engels, *Manifesto of the Communist Party* (Moscow: Progress Publishers, 1977), 67-68.

⁴⁵ Etienne Balibar, *Şiddet ve Medenilik - Étienne Balibar*, çev. Sevgi Tamgüç (İstanbul: İletişim Yayınları, 2014), 25.

Modern felsefede düşüncelerini siyaset bağlamında şiddete örnek olarak ele alacağımız düşünürden birisi de Hannah Arendt'tir (ö. 1975). Arendt, güç ve şiddetin karıştırılmasının tehlikelerine dikkat çeker. Güç, çoğunluğun desteğine, şiddet ise araçlara dayanır. Mutlak demokrasi bile fiziksel şiddet olmadan azınlık haklarını bastırabilir, ancak bu, güç ve şiddetin aynı olduğu anlamına gelmez. Gücün aşırılığı "Herkes Bir'e Karşı", şiddetin aşırılığı ise "Bir Herkese Karşı"dır. Azınlığın çoğunluğu susturması, çoğunluğun pasifliğinden kaynaklanır. Arendt'e göre gerçek güç, fiziksel şiddete değil, kolektif irade ve meşruiyete dayanır.⁴⁶ Hannah Arendt, siyaset biliminin "güç", "kuvvet", "zor", "otorite" ve "şiddet" kavramlarını yeterince ayırtmamasını eleştirir. Bu kavramlar farklı olguları ifade etse de genellikle eş anlamlı kullanılır. Arendt, bunun "Kim kimi yönetir?" anlayışından kaynaklandığını ve insan egemenliğinin araçları olarak görülmelerinin kavramsal hata ve siyaset gerçekliğinde körlük yarattığını savunur.⁴⁷ Arendt, 20. yüzyıl şiddetin çağı olarak değerlendirmiştir. Ona göre, bu dönemde şiddet araçlarının teknik gelişimi, yıkıcılık açısından siyasal hedefleri aşmıştır. Özellikle silahlanma yarışında bu durum belirginleşmiş, askeri teknolojiler savaş kazanmaktan çok caydırıcılık amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Bu nedenle, büyük yatırımlar silah teknolojisine yönlendirilmiştir.⁴⁸ Arendt'e göre güç toplumsal mutabakatla ve çoğunluğun desteğiyle sürdürülebilir. Şiddet ise baskı ve zorlama yoluyla. Onun güç ve şiddet arasındaki ayrımı sadece kavramsal bir fark olmaktan öte, toplumsal düzenin nasıl işlediği hakkında bir farkındalığa dayanır. Arendt'in şiddet ve güç arasındaki farka değinmesi toplumsal yapıları ve politik mücadeleleri anlama noktasında önemlidir. Şiddetin teknik gelişiminin toplumsal yapıyı dönüştürmeleri de ortaya çıkar.

Çağdaş felsefeye geldiğimizde şiddetle ilgili görüşleri öne çıkan filozoflardan biri Michel Foucault'tur (ö. 1984). Foucault, şiddeti gözetim, denetim ve disiplin kavramlarıyla ilişkilendirir. Ona göre disipliner güç, anonim ve otomatik bir ağ olarak işler, bireyleri sürekli denetim altında tutar. Güç, mülkiyetten ziyade sistemin bütünsel işleyişini ifade eder ve her yerde gizlice var olur. Şiddet yerine optik ve mekanik tekniklerle bireyler yönlendirilir, disiplin gözlem yoluyla davranışları şekillendirir.⁴⁹ Foucault, hapishaneler, okullar, kışlalar ve fabrikaları bireyleri şekillendiren biyopolitik mekanizmalar olarak görür. Hapishane, yalnızca özgürlüğün kısıtlanması değil, bireyleri dönüştüren disipliner bir yapı olarak işler. Şiddet ve denetim, izolasyon, zorunlu çalıştırma ve tıbbi müdahalelerle bireyler üzerinde sürekli bir normalleşme süreci yaratır.⁵⁰ Foucault'nun şiddeti yalnızca

⁴⁶ Arendt, *On Violence*, 42.

⁴⁷ Arendt, *On Violence*, 43.

⁴⁸ Hüseyin Arslan, "Hobbes ve Benjamin'in Şiddet Kavramına Dair Görüşlerinin Mukâyesesi", *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8/1 (28 Haziran 2024), 4.

⁴⁹ Michel Foucault, *Foucault Michel Discipline And Punish The Birth Of The Prison*, çev. Alan Sheridan (New York: Vintage Books a Division of Random House, 1995), 176-177.

⁵⁰ Foucault, *Foucault Michel Discipline And Punish The Birth Of The Prison*, 247-248.

fiziksel baskı olarak değil, aynı zamanda bireylerin yaşamını belirleyen ince ve yaygın bir güç formu olarak ele aldığını gösterir. Onun bu yaklaşımı, modern iktidar ilişkilerini anlamak açısından önemli bir çerçeve sunarken, bireylerin bu tür mekanizmalara nasıl maruz kaldığını ve onları nasıl içselleştirdiğini de düşündürmektedir.

Çağdaş felsefede görüşlerine değineceğimiz bir diğer filozofumuz Slavoj Žizek, şiddeti üçlü bir yapıda ele alır: özne, sembolik ve sistemik şiddet. Özne şiddet en görünür olanıdır, huzurlu görünen düzeni bozan eylemler içerir. Sembolik şiddet, dilin anlam dayatmalarıyla toplumsal güç ilişkilerini yeniden üretir. Sistemik şiddet ise ekonomik ve politik yapılar aracılığıyla işleyen, görünmeyen ancak yıkıcı etkileri olan bir şiddettir. Žizek'e göre, özne şiddeti anlamak için sistemik şiddeti de göz önünde bulundurmak gerekir.⁵¹ Žizek, fiziksel ve ideolojik şiddet türlerine karşı çıkmanın liberal tutumun temel meselesi olduğunu savunur. Ancak, yalnızca özne şiddete odaklanmanın, sistemik ve sembolik şiddeti görünmez kılarak bu süreçlere katkı sağladığını belirtir. Mevcut toplumsal şiddet patlamalarının, politikalar ve yapısal eşitsizliklerin sonucu olduğunu vurgular ve liberal görüşlerin bunu kendi sorumlulukları olarak görmesi gerektiğini ifade eder.⁵² Žizek'in asıl vurgusunun çoğu zaman göz ardı edilen sistemik ve sembolik şiddete yönelik olduğunu görmekteyiz. Bu bağlamda, Žizek'in belirttiği gibi, şiddetin yalnızca fiziksel bir olgu olarak ele alınamayacağını, onu besleyen ideolojik ve yapısal mekanizmaların da sorgulanması gerektiğini öne sürmek, modern felsefi ve politik analizler açısından önemli bir katkıdır.

2. Şiddetin Ötesinde: Kadın-Erkek İlişkilerinde Tamamlayıcılık ve Uyum

Estetik ve etik ilişkisi, sanat ve ahlakın nasıl bağlandığını veya ayrıldığını tartışan felsefi yaklaşımlarla ele alınır. Bunlar indirgemeci, ilişkiselselci ve ayrıştırıcı yaklaşımlardır. İndirgemeci yaklaşım, *iyi güzeldir, güzel iyidir* anlayışına dayanır. Antik Yunan'da güzel ve iyi sıklıkla özdeş görülmüştür. Herakleitos (ö. MÖ 475), evrendeki harmoninin ahlaki iyiyi ve sanatsal güzelliği oluşturduğunu savunur. Empedokles (ö. MÖ 434), sevginin unsurları birleştirerek uyum sağladığını ve bunun hem güzel hem de iyi olduğunu belirtir. Pythagoras (ö. MÖ 490) ve takipçileri ise güzelliği matematiksel düzenle ilişkilendirir.⁵³ Estetikten etiğe ilişkiselselci yaklaşım, estetik ile etiğin bağımsızlıklarının kabul edilmesine rağmen, bu iki alan arasında, özellikle estetikten etiğe doğru karşılıklı bir etkileşim olduğunu vurgular. Bu bağ, ya estetikten yola çıkan bir etik anlayışı ya da etik temelli bir estetik yaklaşımı olarak şekillenir.⁵⁴ Ayrıştırıcı yaklaşımda ise etik bir kavram olan iyiliğin, estetik bir kavram olan güzellik ile bir bağı yoktur ya da bu estetik bir kavram olan güzelliştir, etik bir kavram olan iyiyi bir bağı yoktur şeklinde söylemler estetik-etik

⁵¹ Slavoj Žizek, *Şiddet*, çev. Ahmet Ergenç (İstanbul: Encore Yayınları, 2018), 14-15.

⁵² Žizek, *Şiddet*, 22-23.

⁵³ Işık, *Din ve Estetik Felsefi Bir İnceleme*, 187.

⁵⁴ Işık, *Din ve Estetik Felsefi Bir İnceleme*, 209.

arasında bir ayrışmaya neden olmaktadır.⁵⁵ Estetik ile etiğin kesişim noktalarından bahsettikten sonra bu kavramsal çerçevenin toplumsal hayata olan yansımalarını ele almak da önemlidir. Estetik ve etik arasındaki ilişki, yalnızca sanat ve ahlak bağlamında değil, insan ilişkileri ve toplumsal dinamikler açısından da belirleyici bir rol oynayabilir. Bu bağlamda, günümüzde kadın ve erkek ilişkilerinde yaşanan sorunlar, estetik ve etik perspektiflerden değerlendirilerek daha derinlemesine incelenebilir.

Günümüzde kadın erkek ilişkilerine yönelik toplumsal yaşam genelinde ve aile içi davranış özelinde sorunlar büyük yoğunlukta yaşanmaktadır. Bununla ilgili olarak her gün yeni bir sorunla karşılaşabilmekteyiz. Bu sorunlardan birisi kadın ve erkeği karşıt özne olarak gören bir yaklaşım iken diğeri kadın veya erkeğin hangisinin üstün özne olduğu problemi üzerinedir. Böyle bir durumda erkeğin kadın doğası ile ilgili kadının da erkek doğası ile ilgili bir yanlış algısı vardır.⁵⁶ Kadın ve erkeği karşıt iki özne olarak ele alma kadın ve erkek ilişkilerindeki sorunları daha da artırmaktadır. Kadın ya da erkeğin bir cinsin diğeri göre üstün olduğu düşüncesi bu çatışmayı kaçınılmaz kılmaktadır. Kadın erkek ilişkilerine yönelik bu tür yanlış algılar, öz olarak riske açık oldukları için bu risklerin iyi yönlendirilmesi gerekmektedir. Kadın erkek ilişkisindeki olumsuzluklara karşı iyileştirme tek yöne bağlanmamalı her iki taraf açısından da değerlendirilmelidir. Biz de bu çalışmada bahsi geçen konuyu kimi felsefi çıkarımlar eşliğinde, estetik ve etik boyutlarıyla tartışacağız.⁵⁷ Kadın ve erkek ilişkilerinde karşıtlık yerine bütünlük anlayışını benimsemek, etik değerlerle desteklenen bir estetik uyumu yakalamak için önemli bir adım olabilir. İlişkilerdeki sorunları çözümlmek için tek taraflı yaklaşımlar yerine, karşılıklı anlayış ve dengeli bir değerlendirme gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşması mümkündür. Bu noktada, kadın-erkek ilişkilerinde etik ve estetik uyumu felsefi bir temele oturtmak için Platon'un iyi ile güzeli özdeş sayan anlayışını ele alacağız. Bu çerçevede, iyi ideası üzerinden kadına yönelik şiddeti değerlendireceğiz.

Platon, iyi ile güzeli özdeş kabul ederek ahlakın konusu olan iyi ile estetiğin konusu olan güzeli bir ve aynı sayar.⁵⁸ Platon bilinebilir olanın dünyasında iyi ideasının en yüksek idea olduğunu ve güç bela öğrenilebileceğini dile getirir. İyi ideasını tanıyıp öğrenince, bütün haklı, adil, güzel ve doğru olanın nedeni olduğunu görürüz. Düşünülebilir olanın dünyasına o hakimdir, bizim hakikati kavramamıza yardımcı olur. Kendi dünyasında ve kamusal dünyada mantıklı, akıllı davranmak isteyen ona bakmak zorundadır.⁵⁹ Platon güzel olanın ideal olan olduğunu söyler. İnsanlar bu dünyaya gelmeden önce ideler dünyasında yaşarken güzel idesine sahip olurlar ve bu dünyada insan güzel idesini anımsar ve güzelden hoşlanır.

⁵⁵ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 70.

⁵⁶ Metin Yasa, *Bütüncül ve Eleştirel Din Felsefesi* (Ankara: Elis Yayınları, 2013), 113.

⁵⁷ Yasa, *Bütüncül ve Eleştirel Din Felsefesi*, 114.

⁵⁸ Platon, *Devlet*, çev. Veysel Atayman-Cenk Saraçoğlu (İstanbul: Bordo Siyah, 2005), 455 (505c-e).

⁵⁹ Platon, *Devlet*, 483.

Platon etik üzerine düşünürken adalet ve güzellik kavramlarına önem verir. Etik, adalet ve güzellik iç içedir. Platon'daki etik, adalet ve güzellik gibi kavramların iç içe oluşu, estetik ile etik arasında bir ilişkinin varlığına da işaret eder. Platon'a göre etiğin amacı insana, insanın güzel bir varlık olduğu gerçeğini anımsatmak ve yaşatmaktır.⁶⁰ Platon'un iyi ile güzeli aynı şey olarak görmesi, en yüksek iyi olan iyi ideası adil, güzel ve doğru olanın nedeni olması ve etiğin amacının insanın güzel bir varlık olduğu gerçeğini anımsatmak ve yaşatmak olduğu düşünceleri estetik-etik ilişkisine işaret eder. İyi ideası bizim hakikati kavramamıza yardımcı olur ve akıllı davranmak isteyen iyi idesine bakmalıdır. Platon'un estetik-etik ilişkisinden hareketle kadına yönelik şiddet olaylarını değerlendirecek olursak iyi ideası, güzel ve doğrunun nedenidir. Oysaki genel olarak şiddet ve kadına yönelik şiddet çirkin ve yanlıştır. İyi ideasını elde etmek için bu çirkin ve yanlış olan davranıştan vazgeçmek gereklidir. İyi idesinin hakikati kavramamızı sağlayan yönü ve akıllı davranmaya iten özü kadına yönelik şiddetin kötü bir eylem olduğunu, bu konuda aklımızla hareket etmemiz gerektiği konusunda bize yardımcı olabilir.

Estetik-etik ilişkisine değineceğimiz diğer bir filozof İbn Hazm'dır. İbn Hazm'ın estetik anlayışı, büyük ölçüde ahlaki ve duygusal unsurlarla iç içe geçmiş bir yaklaşıma sahiptir, bu noktada onun estetik-etik yaklaşımı indirgemecidir diyebiliriz. Ayrıca İbn Hazm'ın görüşleri ilişkiseli yaklaşıma da yaklaşıp, çünkü o, güzelliğin sadece estetik bir kavram olmadığını, insanın ahlaki ve duygusal yönleriyle de bağlantılı olduğunu savunmuştur. İbn Hazm sevimli oluş, dengeli oluş, çekici oluş, güzel oluş, kibar oluş şeklinde suretlerin güzelliği konusunda beş temel kavrama yer vermiştir. Sevimli oluş, iyi nitelikleri, nazik hareketleri, kibar oluşu ifade eder. Dengeli oluş her bir niteliğin birbiriyle orantılı ve eşit olarak sahip olduğu güzelliklerdir. Çekici oluş dış güzellikle birlikte ortaya çıkan aynı zamanda dış uzuvların sahip olduğu güzelliştir. Güzel oluşta dilde kendisini ifade edecek herhangi bir kelime yoktur. Güzel oluşta herkes, onun güzel olduğu konusunda birleşir, ona saygı duyar, onu hoş görür ve onu kabul eder. Kibar oluş suretlerin tüm güzelliklerinin tamamının tek güzellikte birleşmesidir.⁶¹ İbn Hazm'ın suretlerin güzelliği noktasında dile getirdiği sevimli oluş, iyi nitelik, nazik hareket, kibar gösteriş, dengeli oluş, ortak güzellik, iyi, güzel, tatlı, çekici oluş, iç güzellik, dış güzellik, güzel oluş, saygı duymak, hoş görülme olmak, kibar oluş türü kavramlar estetik-etik ilişkisini anlamayı kolaylaştırıcı türden bir öz taşıyor.⁶² Kadın erkek ilişkilerine, aile içi ilişkilere, kadına yönelik şiddet sorununa İbn Hazm'ın estetik-etik ilişkisine atıfla çözüm önerileri sunulabilir. Kadınların sahip olduğu iyi nitelikler, nazik hareketler, kibarlık ön plana çıkarılıp kadınlara karşı onlarda bulunan bu özelliklere uygun davranış sergileyerek kadına yönelik şiddetin önüne geçilebilir. Yapısı gereği nezaket ve kibarlık güzellik sahibi kadınlara nazik, güzel, kibar davranışlar

⁶⁰ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 76.

⁶¹ İbn Hazm, *el-Ahlâk ve's-siyer fî müdâvâtî'nüfus* (Kahire: Matbaatü'n-Nil, 1905), 37-38.

⁶² Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 69; Saim Gündoğan, "Din Felsefesi Açısından Doğa ile Bütünleşmek: Doğa ve Ekolojik Bilincin Oluşumuna Dair Bir Deneme", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (30 Haziran 2022), 15.

sergilenebilir. Dengeli oluş kavramından hareket ederek dengeli yaşamayı, ölçsüzlüğü terk etmeyi hayatın her alanına uygularsak, ölçsüzlükten kaynaklanan kadına yönelik şiddet olayları azalabilir.

Estetik-etik ilişkisini değerlendireceğimiz filozoflardan birisi İslam filozoflarından Gazzâlî'dir. Gazzâlî'nin estetik anlayışı, büyük ölçüde indirgemeci yaklaşıma dayanmaktadır. Gazzâlî güzel ahlakın hakikati üzerine kimi düşünceler ileri sürer. Güzel ahlakın hakikatinin ne olduğu sorulduğunda Gazzâlî kendisinden daha öncekilerin cevaplarının alını açık olmak, insanların sıkıntılarına katlanmak ve karşılık beklememek olarak cevap verdiklerini söyler. Bunların hepsi güzel ahlakın hakikati ya da tamamı değildir, iyi huyun dallarıdır. Gazzâlî güzel ahlakın hakikati ve tamamı olmanın sırrını açıklar. Ona göre insan vücut ve ruhtan yaratılmıştır. Vücut güzel yaratılmıştır, ruh güzel ahlaktır. Yüz sadece gözün ya da ağzın güzel olmasıyla güzel olmaz, burnun, ağzın, gözün hepsinin güzel olmasıyla güzel olur. Kalbin güzel olması için de ilim, hışım, şehvet ve adalet duyguları hep birlikte bulunmalıdır.⁶³ Gazzâlî güzel ahlakın hakikati konusunda insanları dört düzeye ayırmıştır. Birinci düzeydeki insan saftır ve iyi ile kötüyü birbirinden ayıramaz bu nedenle iyi ahlak konusunda rehberlik edecek birine gereksinim duyar. İkinci düzeydeki birey kötü ahlakın etkisi altındadır. Bu kişiye iyilikler anlatılarak bu durumdan kurtulması sağlanır. Bu kişiden bozuk ahlakı çıkarmak ve ona iyilik tohumunu ekmek gerekir. Bu kişide ciddiyet ve liyakat meydana gelirse düzelir ve kötü huylarından arınır. Üçüncü düzeydeki bir kişi kötülüğü deneyimler, yaptığına kötü olduğunu bilir ama öte yandan bu huyu da kendisine güzel görünür. Dördüncü düzeydeki bir kişi de yaptığı ahlaki kötülüklerle övünür, işlediği çirkinlikleri değerli görür.⁶⁴ Gazzâlî güzel ahlakın üç sebebi üzerinde durur. Bunlardan birincisi yaratılıştan iyi huylu olmak, ikincisi iyi kimselerle arkadaşlık etmek ve üçüncüsü iyi işleri adet haline getirmektir. Bu üç saadete ulaşan en yüksek dereceye ulaşır ve bu üç saadetten mahrum kalan ise asilik ve kafirlikte en yüksek derecede olur.⁶⁵ Gazzâlî'ye göre güzellik, dış ve iç olmak üzere ikiye ayrılır. Dış güzellik; kalıp, kıyafet ve yüz parlaklığı gibi gözle görülen unsurlardan oluşurken, iç güzellik; güzel ahlak, iyilikseverlik ve bâtinî erdemler gibi kalp ve basîretle idrak edilen niteliklerden meydana gelir. Ancak insanların güzellik anlayışı genellikle duyularla algılanabilen unsurlarla sınırlıdır. Gazzâlî, güzelliğin yalnızca duyusal olana indirgenmesini bir yanlış anlama olarak değerlendirir ve gerçek güzelliğin hem dış hem de iç boyutlarıyla bir bütün olduğunu savunur.⁶⁶ Gazzâlî'nin burada kullanmış olduğu güzel huylu olmak ifadesi, aynı zamanda estetik ile etik arasında olması gereken bir ilişkiye de işaret eder. Aynı zamanda kalbi çirkinlikten arındırmak şeklindeki ifadesi estetik-etik açısından önemlidir. Bir davranışı niteleyen etik bir kavram olan kalp

⁶³ Ebû Hâmid Muhammed el-Gazzâlî, *Kimya-yı Saadet*, çev. A. Faruk Meyan (İstanbul: Bedir Yayınevi, 1981), 386.

⁶⁴ el-Gazzâlî, *Kimya-yı Saadet*, 389.

⁶⁵ el-Gazzâlî, *Kimya-yı Saadet*, 390-391.

⁶⁶ Naim Şahin, "Gazâlî'de Etik-Estetik İlişkisi", *Diyanet İlmî Dergi* 48/3 (2011), 101.

kelimesi ile birlikte estetik bir kavram olan çirkin kelimesinin kullanılması estetik estetik ilişkisine örnektir. Gazzâlî'nin insan ruhunun güzelleşmesi gerektiği düşüncesi bir yandan estetiğe, öte yandan etiğe bağlıdır.⁶⁷ Gazzâlî'nin kullanmış olduğu güzel ile ahlak kavramlarını birlikte kullanması, iyi ahlak, güzel huy gibi kavramlara yer vermesi estetik-etik ilişkisi açısından önemli bir yere sahiptir.⁶⁸ Gazzâlî'nin estetik ve etik ilişkisine dair görüşleri hem bireyin iç dünyasını hem de toplumsal ahlak anlayışını şekillendiren önemli bir çerçeve sunmaktadır. Estetik ve etik arasındaki bu bütünlük, insanın hem ahlaken hem de ruhen olgunlaşmasını sağlar. Gazzâlî'nin estetik-etik ilişkisine yönelik kullanmış olduğu kavramlar kadına yönelik şiddeti önleme noktasında bize yardımcı olabilir. İnsanların kalpleri çirkinlikten arındırılarak, ruhlarının güzelleşmesi sağlanarak, iyi ahlak, güzel huy gelişimlerine katkıda bulunarak hem genel olarak her türlü şiddetin hem de kadına yönelik şiddetin önüne geçebiliriz.

Yine İslam filozoflarından İbn'ül-Arabî'nin estetik-etik ilişkisine yönelik görüşlerini ele almak kadına yönelik şiddeti önlemede faydalı olacaktır. Estetik ve etiği iç içe geçmiş kavramlar olarak ele alan İbn Arabî'nin estetik-etik ilişkisine yaklaşımı indirgemecidir. İbn Arabî estetik-etik ilişkisine yönelik güzel huy kavramını şu şekilde dile getirmiştir: “İşte bu fütüvvetin hali ve makamıdır. Bu makam ve halin mensupları, gençler (fityan, yiğitler) diye isimlendirilir. Onlar, bütün güzel huyları elde etmiştir. Bir genç (feta), elde ettiği huyları kullanacağı ve kendileriyle görüneceği mahalli bilmedikçe güzel huylara sahip olmaz.”⁶⁹ İbn'ül-Arabî mekarim-i ahlak ve mutluluk kavramlarının yanına, davranış güzelliği kavramına da yer vermiştir bu da estetik-etik ilişkisi açısından önem taşır.⁷⁰ Mutluluğun İbn Arabî'nin felsefesinde önemli bir yeri vardır. Kalbi mutluluk, bedeni mutluluk, bedeni olana ileten mutluluk olarak mutluluğu üçe ayırmıştır.⁷¹ İbn Arabî kalbi iyilik ve güzellikle doldurmayı amaçlar. İbn Arabî'ye göre insanı güzel davranışa iten şey, insanın en güzel biçimde yaratılmış olmasıdır.⁷² İbn Arabî'nin etik üzerine çözümlemelerinde mekârim-i ahlâk, mutluluk, güzel davranış, kalbi iyilik ve güzellikle doldurmak, güzel yaratılan insan türü kavramları kullanması estetik ile etik arasında bir ilişkiye işaret eder.⁷³ İbn Arabî'nin estetik-etik ilişkisine dair görüşlerine atıfla kadına yönelik şiddete karşı insanların kalpleri iyilik ve güzellikle doldurulması bize fayda sağlayabilir. İnsan her alanda ve kadın

⁶⁷ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 77.

⁶⁸ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 78.

⁶⁹ Muhyiddin İbnü'l-Arabî, *Fütuhât-ı Mekkiyye*, thk. Ahmed Şemseddin (Beyrut: Darül Kütübil İlmiyye, 1999), 1/365.

⁷⁰ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 78.

⁷¹ Metin Yasa, *İbn'ül Arabî'de Tanrı Merkezli Bütün'ü Anlamaya Yönelik Bir Metod Olarak Paradoksallık* (Ankara: Elis Yayınları, 2007), 86.

⁷² Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 78.

⁷³ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 79.

konularında güzel davranışlar sergilemelidir çünkü insan en güzel şekilde yaratılmıştır. Kadına yönelik şiddet olayları bu sergilenen güzel davranışlarla giderilebilir.

Kadın erkek ilişkilerinin estetik ve etik boyutlarını ele aldığımızda şu gibi sorular karşımıza çıkmaktadır: Aile içi ilişkilerde sevgi, saygı ve ölçülü olmanın önemi nedir? Gerek sosyal yaşamda gerek evlilikte gerekse aile içi ilişkilerde kadın ve erkek kendi rollerini nasıl oynayabilir?⁷⁴ Evlilikte etiğin mi yoksa estetiğin mi önemli olduğu noktasında böyle bir tartışmaya girmek yerine etik ve estetiğin bir bütün olarak ele alınması daha doğru olabilir.⁷⁵ Bu bütünlük içinde sevgi ve saygı hem estetik bir uyumun hem de etik bir ilişkinin temel taşları olarak karşımıza çıkar. Sevgi, evlilik söz konusu olduğunda etik ve estetik açıdan kadın ve erkek arasındaki bütünlüğü istemek demektir. Bu bütünü oluşturacak ruh ikizini bulmanın yolu da sevgiyle barışık olmaya bağlıdır. Bu noktada etik ve estetik bir kavram olan saygı da işlevseldir.⁷⁶ Saygı konusuna Kierkegaard'dan örnek gösterebiliriz. Kierkegaard evli bir adam olarak ilişkiye çok saygı duymaktadır. Evliliğin saygıdeğer bir ilişki olduğunu bildiğini ve bu ilişki karşısında sevgiyle eğildiğini; fakat bir yandan da bu ilişkinin üzerinde bir konumda olduğunu hissettiğini belirtmiş, aynı durumun eşi için de geçerli olduğunu bildiğini söylemiştir.⁷⁷ Kierkegaard'ın saygı yaklaşımı, ilişkinin hem bireysel hem de karşılıklı saygı üzerine inşa edilmesi gerektiğini vurgulayarak, sevgi dolu bir birlikteliğin ancak böyle bir dengede mümkün olabileceğini ortaya koyar. Dolayısıyla, kadın ve erkek ilişkilerinde etik ve estetik değerler, bir denge unsuru olarak birlikte değerlendirilmelidir.

Kadın erkek ilişkilerinde felsefi söylemler eşliğinde şu tür estetik ve etik çıkarımlarla karşılaşabiliriz. Sevgi merkezli evlilik, ailede mutluluğu elde etmek için sevgiyi yaygınlaştırmayı amaç edinir. Saygı merkezli evlilik, evlilikte ailenin mutluluğu yakalayabilmesi için saygıyı yaygınlaştırmayı amaçlar. Kierkegaard'ın eşi ile olan ilişkisi etik açıdan değerlendirildiğinde daha çok etik açıdan eşinin güzelliğini gördüğü şeklindeki bir çıkarım, aile ve kadın konusunda parçacı bir yaklaşıma kapı aralar. Eğer bu çıkarım doğruysa, aile ve kadın konusuna dair parçacı yaklaşımları bütüncül bir bakış açısıyla ele almak daha anlamlı olacaktır. Sevgi ve saygı merkezli bir evlilik anlayışı ortaya koyacak bütüncül bir yaklaşımı esas almak doğru bir bakış olacaktır. Bu bakış ailenin temel iki öznesi olan kadın ve erkeği birbirine karşıt özneler olarak algılanmasını önleyerek tamamlayıcı özneler olarak görülmesini sağlar. Bu şekilde ister erkek ister kadın olsun evlilikte güç çatışmasını önler, ben yaparım ben bilirim şeklindeki bir gelişmemiş benlik gösterisine müsaade edilmemiş olur.⁷⁸ Kierkegaard, aşk ve görev arasında bir çelişki olduğunu düşünenleri eleştirerek, bu iki kavramın uyum içinde bir arada var olabileceğini savunur.

⁷⁴ Metin Yasa, *Din Felsefesi Soru-Sorgu-Sonuç* (Ankara: Elis Yayınları, 2016), 152.

⁷⁵ Yasa, *Din Felsefesi Soru-Sorgu-Sonuç*, 153.

⁷⁶ Yasa, *Bütüncül ve Eleştirel Din Felsefesi*, 116.

⁷⁷ Soren Kierkegaard, *Either/Or*, çev. Walter Lowrie (London: Oxford University Press, 1944), 2/230.

⁷⁸ Yasa, *Bütüncül ve Eleştirel Din Felsefesi Okumaları II*, 117-118.

Ona göre görev, yalnızca bir zorunluluk değil, aşkın içsel boyutuyla birleşip onu derinleştiren bir yapıdır. Aşk, yalnızca bir duygu değil, içselleşmiş bir sorumluluk ve bağlılıkla anlam bulurken, evlilik de etik ve estetiğin birliğini temsil eder. Estetik olarak aşkın en saf ifadesi olan evlilik, etik açıdan karşılıklı bağlılık ve sorumlulukla somutlaşır. Görevin katılığı aşkın samimiyetiyle, aşkın belirsizliği ise görevin somutluğu ile dengelenir. Böylece görev(etik) ve aşkın(estetik) birliği, bireyin hem özgürlüğünü hem de yaşamın anlamını derinleştiren bir pratiğe dönüşerek, etik ve estetiğin bir çatışmadan ziyade tamamlayıcılık ilişkisi içinde ele alınmasını sağlar.⁷⁹ Kierkegaard'ın daha çok etik açıdan eşinin güzelliğini gördüğü söylemi onun etiğe estetiği oranla öncelik vermesindendir. Bu noktada Kierkegaard'ın ilişkiseli yaklaşımı ön plana çıkmaktadır. Kierkegaard'ın eşine etik açıdan bakınca onda gördüğü güzellik estetik-etik ilişkisi açısından bütüncül bakmayı bize gösterir. Kadın sorunlarında da kadına Kierkegaard'ın estetik- etik ilişkisindeki ilişkiseli yaklaşımı bize bütüncül bakmanın önemli olduğunu gösterir. Kadın ve erkeğe birbirlerinin karşısı değil tamamlayıcısı olarak bakmak aile içi ilişkilerde, kadına yönelik şiddet sorunlarının çözümünde fayda sağlayabilir.

Ayrışmacı yaklaşım da daha önce bahsetmiş olduğumuz gibi etik bir kavram olan iyiliktir, estetik bir kavram olan güzellik ile bir bağı yoktur ya da bu estetik bir kavram olan güzelliktir, etik bir kavram olan iyiyle bir bağı yoktur şeklinde söylemler estetik-etik arasında bir ayrışmaya neden olmaktadır.⁸⁰ Her ne kadar etik ve estetik arasında bir çatışma varmış gibi görünse de etik kendinde bulmadığı gücü estetikten almakta aynı şekilde estetik de kendinde bulamadığı gücü etikten almaktadır. Estetik-etik ilişkisi ayrıştırıcı değil tamamlayıcı bir bütündür.⁸¹ Estetik daha çok felsefeye, etik ise dine yakındır, estetikte güzel çirkin kavramları, etikte iyi kötü kavramları işlevseldir. Estetikte göz etikte zihin işlevseldir.⁸² Estetik-etik ilişkisi içinde güzel dil ve iyi düşünme, güzel görme ve iyi davranma vardır.⁸³ Buna örnek olarak Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin (öl. 1273) “Mevla neylerse güzel eyler.” sözünü ele alacak olursak, bu sözdeki güzel hem etik açıdan hem de estetik açıdan güzeldir. Yüzü asık olmayan, duygularını unutmamış, ahlaklı ve güzellik yoksunu olmayan insanlar olmak için estetik boyut unutulmamalıdır.⁸⁴ Etik üzerine bir çözümleme yapıldığında güzellik, hayranlık, tutku, haz ve bunların karşıtları, etik üzerine yapılan bir çözümlemede iyi, erdem, doğruluk, cesaret ve bunların karşıtları gibi kavramlar

⁷⁹ Kierkegaard, *Either/Or*, 2/127-129.

⁸⁰ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 70.

⁸¹ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 11.

⁸² Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 15.

⁸³ Yasa, *Estetik-Etik İlişkisi*, 17-18.

⁸⁴ Ahmet İnam, “Ahlak ve Estetik Açısından İslam ve Modernleşme”, *Ahlak ve Estetik Açısından İslam ve Modernleşme (İslam ve Modernleşme: II.Kutlu Doğum İlmî Toplantısı)* (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1997), 54; Saim Gündoğan, *Mevlana Düşüncesinde Tanrı-Evren İlişkisi* (Ankara: Fecr Yayınevi, 2020), 66.

üzerinde durulur.⁸⁵ Estetik ve etiğin birbirini tamamlayan bir özü vardır. Estetik-etik ilişkisi ile ilgili güzel dil ve iyi düşünme, güzel görme ve iyi davranma benzeri kavramlar kadına yönelik şiddet konusunda bize yol gösterici olabilir. Güzel dil kullanma ilişkilerde iyi bir iletişimi sağlar, güzel düşünme başkaları hakkında olumlu olma, onlara yardımcı olma, onların haklarını gözetmeyi sağlar, böylelikle o kişi herkese iyi davranır. Kadına yönelik şiddet konusunda yine bu kavramlar bize fayda sağlayabilir.

Sonuç

Genel olarak şiddet, özelde ise kadına yönelik şiddet, çözüm bekleyen en önemli toplumsal sorunlardan biridir. Estetik ve etik, birbirinden tamamen bağımsız değil; aksine, birbirini tamamlayan kavramlardır. Güzel dil, iyi düşünme, güzel görme ve iyi davranma gibi estetik-etik temelli yaklaşımlar, kadına yönelik şiddetin önlenmesi noktasında dönüştürücü bir potansiyele sahip olabilir. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi bağlamında, bu estetik ve etiğin ortak zeminde değerlendirilmesi, yalnızca dışsal yaptırımlar değil, aynı zamanda içsel bir bilinç ve duyarlılık inşasını da mümkün kılar. Estetik duyarlılık, kişinin diline, düşünce biçimine ve ilişkilerine yansarak, şiddeti doğuran kaba, hoyrat ve tahakkümcü eğilimlerin yerini daha yumuşak, saygılı ve empatik bir iletişim biçimine bırakmasına katkı sağlar. Etik ise bu sürecin ilkesel temelini oluşturur; adalet, sorumluluk ve insan onuruna saygı gibi değerler üzerinden bireyin davranışlarını yönlendirir. Dolayısıyla, estetik ve etik temelli bir toplumsal bilinçlenme, kadınların maruz kaldığı yapısal ve bireysel şiddet biçimlerine karşı hem zihinsel hem de pratik düzeyde güçlü bir katkı sağlayabilir. Platon'un estetik ve etik ilişkisine dair görüşleri çerçevesinde değerlendirildiğinde, onun "iyi ideası", güzelin ve doğrunun kaynağıdır. Oysa şiddet eylemleri doğası gereği çirkin ve yanlıştır. Bu nedenle, iyi ideası doğrultusunda hakikate yönelmek, çirkin ve yanlış olan şiddet davranışlarından vazgeçmeyi gerekli kılar. Platon'un düşüncelerini ele aldığımızda iynin, hem bilgiye hem de erdeme ulaşmanın aslı ilkesi olduğunu görürüz. Bu sebeple bireyin hakikate yönelmesi yalnızca entelektüel bir çaba değil, aynı zamanda ahlaki ve estetik bir sorumluluktur. Şiddet eylemleri, akılla da güzellikle de temellendirilemez; çünkü şiddet olayları hem etik normlara aykırıdır hem de ruhun yüksek idealarla bağını koparan yıkıcı ifadelerdir. Platon'un bahsettiği iyi ideasına yönelen bir bilinç başkasının varlığına zarar vermeyi değil, karşıdaki kişiyi anlamayı, saygı göstermeyi ve değer vermeyi amaçlar. İnsanların içsel gelişimi ve toplumun ahlaki ilerleyişi için güzel, doğru ve iyi olanı bir bütünlük içinde kavramak ve yaşamak faydalı olabilir. İbn Hazm'ın estetik-etik ilişkisine dair kavramları da kadına yönelik şiddetin önlenmesinde anlamlı katkılar sunabilir. Kadınlara, onların doğasına uygun şekilde, nezaket ve zarafetle yaklaşmak, bu sorunun çözümünde etkili olabilir. Yine Hazm'ın vurguladığı "denge" (i'tidal) kavramı; ölçülülüğü esas alır ve aşırılıklardan uzak durmayı öğütler. Bu anlayışın hayata geçirilmesi, aşırılıktan kaynaklanan şiddet davranışlarının azalmasına katkı sağlayabilir. İbn Hazm'ın düşüncesinde etik davranış ile estetik duyarlılık arasında kurulan denge, bireysel ahlakın

⁸⁵ İnam, "Ahlak ve Estetik Açısından İslam ve Modernleşme", 52.

toplumsal barışa katkısını ön plana çıkarabilir. Özellikle Hazm'ın nezaket ve zarafete yaptığı vurgu, yalnızca bireysel davranışın biçimini değil, aynı zamanda o davranışın içerdiği ahlaki anlamı da derinleştirir. İ'tidal ilkesi ise hem bireysel hem toplumsal düzeyde duyguların, arzuların ve davranışların ölçülü olmasını sağlayarak, şiddetin kökeninde yer alan öfke, kibir ve aşırılık gibi eğilimlerin törpülenmesinde yardımcı olabilir.

Gazâlî'nin estetik ve etik arasındaki ilişkiye dair düşünceleri de önemli bir çerçeve sunmaktadır. Kalpleri çirkinlikten arındırmak, ruhları güzelleştirmek ve güzel ahlaka yönelmek; hem genel anlamda şiddeti hem de kadına yönelik şiddeti önlemede etkili olabilir. Gazâlî'nin içsel arınmaya ve güzel ahlaka yaptığı vurgu, bireyin hem kendisiyle hem de çevresiyle kurduğu ilişkinin niteliğini derinleştirir. Ona göre kin, öfke, kibir gibi kalpteki çirkinlikler insanın dışa dönük eylemlerinde ahlaki bozulmalara yol açar; bu bağlamda estetik bir ruh terbiyesi, etik bir davranış biçiminin ön koşulu hâline gelir. Benzer şekilde, İbn Arabî'nin estetik-etik düşüncesi çerçevesinde, insanların kalplerinin iyilik ve güzellikle dolması ve kadınlara yönelik güzel davranış biçimlerinin benimsenmesi, şiddetin önlenmesine yardımcı olacaktır. Ona göre her davranışın kaynağı kalpteki niyettir. İbn Arabî'nin bu bakış açısıyla, bir insan aşkın ve merhametin izlerini taşıdığı anda başkasına zarar veremez. Kadına yönelik şiddetin önlenmesi bağlamında, her iki düşünürün de altını çizdiği içsel ahenk, estetik duyarlılık ve ahlaki kemal, toplumsal dönüşümün derinlikli ve sürdürülebilir bir zemini olarak değerlendirilebilir. Bu yaklaşımlar, şiddetle mücadeleyi yalnızca dışsal kurallara değil, insanın iç dünyasını iyileştirmeye dayandıran güçlü bir etik-estetik paradigma sunar.

Kierkegaard'ın estetik ve etik bağlamındaki görüşlerinden yola çıkarak, kadın ve erkeğin birbirinin zıttı değil, birbirini tamamlayan varlıklar olarak görülmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu iki parçayı bir araya getiren en temel unsurlar ise sevgi ve saygıdır. Erkeklerin ve kadınların birbirlerine üstünlük kurma çabası yerine, bütünü oluşturan iki yarı gibi sevgi ve saygıyla yaklaşmaları, şiddet sorununun çözümüne önemli katkılar sağlayabilir. Kierkegaard'ın estetik etik bağlamındaki görüşleri, toplumsal cinsiyet ilişkilerinde sevgi ve saygının, şiddetin yerini alabileceği bir etik dönüşümün zeminini sunar; çünkü gerçek sevgi, ancak bireyin kendini aşarak ötekine yönelmesiyle mümkün olabilir.

Kaynakça | References

- Aquinas, Saint Thomas. *The Summa Theologia*. ed. Robert Maynard Hutchins. çev. Danial J. Sullivan. Chicago: The University Of Chicago, 1978.
- Arendt, Hannah. *On Violence*. New York : Harcourt, Brace, Jovanovich, 1970.
<http://archive.org/details/onviolence00aren>
- Aristoteles. *Politika*. İstanbul: Say Yayınları, 6. Basım, 2022.
- Aristoteles. *Nikomakhos'a Etik*. çev. Furkan Akderin. İstanbul: Say Yayınları, 5. Basım, 2022.
- Arslan, Hüseyin. "Hobbes ve Benjamin'in Şiddet Kavramına Dair Görüşlerinin Mukâyesesi". *Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8/1 (28 Haziran 2024), 1-14.
- Augustine. Marcus. *The City of God*. çev. Aurelius Dods. Edinburg: Morrison & Gibb, 1913.
- Bal, Metin. "Rousseau ve Şiddetin Kaynağı Olarak Eşitsizlik". *Doğu- Batı Düşünce Dergisi* 43 (2007), 87-98.
- Balibar, Etienne. *Şiddet ve Medenilik*. çev. Sevgi Tamgüç. İstanbul: İletişim Yayınları, 2014.
- Bayındır, Nida. "Aile İçinde Yaşanan Şiddete Karşı Çocuğun Gösterdiği Tepkiler". *Mehmet Akif Ersoy University Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2 (29 Haziran 2010), 1-9.
<https://doi.org/10.20875/sb.06454>
- Bergvall, Sanna. "Women's Economic Empowerment and Intimate Partner Violence". *Journal of Public Economics* 239 (01 Kasım 2024), 1-18.
<https://doi.org/10.1016/j.jpube.2024.105211>
- Bhuller, Manudeep vd. "Domestic Violence Reports and the Mental Health and Well-Being of Victims and Their Children". *Journal of Human Resources* 59/S (Nisan 2024), S152-S186. <https://doi.org/10.3368/jhr.1222-12698R1>
- Chervenak, Frank A. vd. "Labor and Delivery at Term - Part Two: Induction of Labor, Second and Third Stages, Intra-Partum Ultrasound, Post-Partum Hemorrhage, Clinical Chorioamnionitis Obstetric Violence is a Misnomer". *American Journal of Obstetrics and Gynecology* 230/3, Supplement (01 Mart 2024), S1138-S1145.
<https://doi.org/10.1016/j.ajog.2023.10.003>
- Cogito Şiddet. İstanbul: Yapı kredi Yayınları, 1996.
- Cunha, Ana vd. "Understanding the Dynamics of Domestic Violence During the First Year of the Pandemic: An Integrative Review". *Trauma, Violence, & Abuse* 26/1 (01 Ocak 2025), 118-137. <https://doi.org/10.1177/15248380241277788>
- Çakır, Özlem vd. "Kadına Yönelik Şiddet ve Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddetin Durumu". *Toplum ve Demokrasi Dergisi* 2/4 (25 Temmuz 2016), 51-70.
- Doroudchi, Alireza vd. "Psychological Complications of the Children Exposed to Domestic Violence: A Systematic Review". *Egyptian Journal of Forensic Sciences* 13/1 (26 Mayıs 2023), 1-8. <https://doi.org/10.1186/s41935-023-00343-4>
- Dönmez, Özgür Nihat - Elmalı, Osman. "Thomas Hobbes'da Bireysel Hak Ve Özgürlükler". *Current Perspectives in Social Sciences* 28/1 (25 Mart 2024), 12-22.
<https://doi.org/10.53487/atasobed.1454521>

- Fazel, Seena vd. "Effectiveness of Violence Prevention Interventions: Umbrella Review of Research in the General Population". *Trauma, Violence, & Abuse* 2/25 (2024), 1709-1719. <https://doi.org/DOI: 10.1177/15248380231195880>
- Foucault, Michel. *Discipline And Punish The Birth Of The Prison*. ev. Alan Sheridan. New York: Vintage Books a Division of Random Hause, 2. Basım, 1995. <http://archive.org/details/foucault-michel-discipline-and-punish-the-birth-of-the-prison-1977-1995>
- Gazzâlî, Eb Hâmid Muhammed el-. *Kimya-yı Saadet*. ev. A. Faruk Meyan. İstanbul: Bedir Yayınevi, 1981.
- Gündoğan, Saim. "Din Felsefesi Açısından Doğa ile Bütünleşmek: Doğa ve Ekolojik Bilincin Oluşumuna Dair Bir Deneme". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52 (30 Haziran 2022), 9-32. <https://doi.org/10.17120/omuifd.1104469>
- Gündoğan, Saim. *Mevlana Düşüncesinde Tanrı-Evren İlişkisi*. Ankara: Fecr Yayınevi, 2020.
- Güneş, Adem. *Şiddet Din EĞitimi ve Değerler*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2018.
- Hamby, Sherry. "On Defining Violence, and Why İt Matters". *Psychology of Violence* 7/2 (2017), 167-180. <https://doi.org/10.1037/vio0000117>
- Hobbes, Thomas. *Hobbes's Leviathan* : Reprinted from the Edition of 1651. Oxford : Clarendon Press, 1909. <http://archive.org/details/hobbessleviathan00hobbuoft>
- Işık, Aydın. *Din ve Estetik Felsefi Bir İnceleme*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2013.
- İbn Hazm. *el-Ahlâk ve's-siyer f mdvt'nüfus*. Kahire: Matbaatü'n-Nil, 1905.
- İbnü'l-Arabî, Muhyiddin. *Fthat-ı Mekkiyye*. thk. Ahmed Şemseddin. Beyrut: Darül Kütübil İlmiiyye, 1999.
- İnam, Ahmet. "Ahlak ve Estetik Açıdan İslam ve Modernleşme". *Ahlak ve Estetik Açıdan İslam ve Modernleşme*. 51-54. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Araştırmaları Merkezi Yayınları, 1997.
- Kahraman, A. Burak. "Kadına Yönelik Şiddet Olgusunun Sosyolojik Analizi". *Sosyal Bilimler Dergisi* 51 (Nisan 2021), 1-18. <https://doi.org/10.29228/SOBIDER.49794>
- Karaduman, İbrahim Can. "Thomas Hobbes ve Leviathan'ı zerine Bir İnceleme: Yönetim Bilimi'ni İçeriye Almak". *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi* 3/1 (17 Mayıs 2020), 114-137. <https://doi.org/10.33712/mana.687980>
- Karagün, Elif. "Toplumsal Şiddet, Aile ve Kadın". *Şura Akademi Kadın ve Aile* 7 (30 Eylül 2024), 23-38.
- Kierkegaard, Soren. *Either/Or*. ev. Walter Lowrie. London: Oxford University Press, 1944.
- Korkmaz, Arif. "'Kadına Yönelik Şiddet ve Din' zerine Bir Tipoloji Denemesi: Sosyolojik Bir Analiz". *Toplum Bilimleri Dergisi* 18 (29 AĞustos 2024), 22-41.
- Lanchimba, Cintya vd. "Exploring Factors Influencing Domestic Violence: A Comprehensive Study on Intrafamily Dynamics". *Frontiers in Psychiatry* 14 (07 Eylül 2023). <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1243558>
- Marx, Karl. *Kapital*. ev. Mehmet Selik - Nail Satlığan. İstanbul: Yordam Kitap, 2011. <http://archive.org/details/karlmrxkapitalcilt1yordamyay>.

- Marx, Karl - Engels, Friedrich. *Manifesto of the Communist Party*. Moscow: Progress Publishers, 2. Basım, 1977. <http://archive.org/details/communistmanifestomarxengels>
- Montaigne, Michel de. *Denemeler*. çev. Sabahattin Eyüpoğlu. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 21. Basım, 2011.
- Moses, Rafael - Kul, Ayşe. “Şiddet Nerede Başlıyor, Saldırganlığın Kaynağı Nedir?” *Cogito Şiddet* 6/7 (1996), 23-27.
- Pehlivan, Melike. “Aile İçi Şiddet (Söğütü İlçesi Örneği)”. *The Journal of Academic Social Science Studies* 5/58 (29 Ağustos 2024), 551-569. <https://doi.org/10.9761/JASSS7146>
- Platon. “Gorgias”. çev. Melih Cevdet Anday. *Diyaloglar*. 43-138. İstanbul: Remzi Kitabevi, 7. Basım, 2010.
- Platon. *Devlet*. çev. Veysel Atayman - Cenk Saraçoğlu. İstanbul: Bordo Siyah, 2005.
- Rousseau, Jean-Jacques. *A Discourse Upon the Origin and Foundation of the Inequality Among Mankind*. London, R. and J. Dodsley, 1761. <http://archive.org/details/discourseuponor00rous>
- Sarıboğa, Yılmaz. “Kadına Yönelik Şiddette Yaşanılan Toplumsal Sorunlar, Mücadele Stratejileri ve Hemşirenin Rolü”. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi* 10/3 (30 Kasım 2024), 242-249.
- Sırma, Çiğdem Sema. “Yaralarıyla Yaşayan Bireyler: Gençlerin Aile İçi Şiddet ve Şiddet Döngüsüne Bakışı”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 10/1 (28 Nisan 2023), 1-24.
- Şahin, Naim. “Gazali’de Etik-Estetik İlişkisi”. *Diyanet İlmi Dergi* 48/3 (2011), 93-114.
- Taşkent, Ayşe. “Estetik ve Etik Değerler Bütünlüğü”. *Sanat ve Estetik-İslam (VI. Dinî Yayınlar Kongresi)*. ed. Ahmet Zeki Yavaş. 111-118. İstanbul: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Telli, Resul. “Toplumsal Cinsiyet ve Kadına Şiddet Göstergelerinde, Eğitim ve İktisadi Performans Etkinliği: AB Ülkeleri ve Türkiye Değerlendirmesi”. *Gazi İktisat ve İşletme Dergisi* 10/1 (28 Şubat 2024), 87-107. <https://doi.org/10.30855/gjeb.2024.10.1.006>
- Uğurlu, Tuğçe - Ersoy, Ali Fuat. “Ev Kadınlarının Aile İçi Şiddet Deneyimlerinin Güçlendirme Yaklaşımı Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. *Third Sector Social Economic Review* 59/3 (2024), 1571-1594. <https://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.24.08.2432>
- WHO, World Healty Organization. “Violence Prevention Alliance Approach”. Erişim 25 Aralık 2024. <https://www.who.int/groups/violence-prevention-alliance/approach>
- Yalvaç, Faruk. “Rousseau’nun Savaş ve Barış Kuramı: Adalet Olarak Barış”. *Uluslararası İlişkiler / International Relations* 4/14 (2007), 121-160.
- Yasa, Metin. *Bütüncül ve Eleştirel Din Felsefesi*. Ankara: Elis Yayınları, 2013.
- Yasa, Metin. *Bütüncül ve Eleştirel Din Felsefesi Okumaları II*. Ankara: Elis Yayınları, 2015.
- Yasa, Metin. *Din Felsefesi Soru-Sorgu-Sonuç*. Ankara: Elis Yayınları, 2016.
- Yasa, Metin. *Estetik Etik İlişkisi*. Ankara: Elis Yayınları, 2014.
- Yasa, Metin. *İbn Arabî’de Tanrı Merkezli Bütün’ü Anlamaya Yönelik Bir Metod Olarak Paradoksall Konuşmak*. Ankara: Elis Yayınları, 2007.

Zizek, Slavoj. *Şiddet*. çev. Ahmet Ergenç. İstanbul: Encore Yayınları, 2018.
<http://archive.org/details/slavoj-zizek-cinsel-olan-politik-midir>